

Amnesty press

NR 3 2020

NÄR LIVET STÄNGS NER

SIDAN 40

*Över en natt
stängdes Indien ner
för att stoppa sprid-
ningen av covid-19.
I ett bildreportage
berättar vi om
konsekvenserna.*

Det är långt ifrån över

Den 24 mars meddelade Indiens premiärminister *Narendra Modi* överraskande att landet över en natt skulle sättas i karantän. Nedstängningen skapade panik i det indiska samhället och i detta nummer berättar vi i ett bildreportage om effekterna av lockdown. Gradvis har Indien sedan öppnat samhället men spridningen av covid-19 ökar snabbt. Enligt WHO, Världshälsoorganisationen, blev den 13 september den hittills värsta dagen under pandemin med 307 930 nya fall under ett dygn. I Indien, USA och Brasilien registreras omkring 1 000 nya dödsfall i covid-19 varje dag.

I Irak är sjukvården nära kollaps efter att fallen ökat kraftigt sedan många shiiter samlats i staden Karbala för den årliga Ashura-högtiden. Israel blir det första landet som den 18 september inför en andra lockdown. I Latinamerika är situationen fortfarande kritisk i flera länder. Och USA ska gå in i valrörelsens slutspurt med knappt 200 000 döda och nya avslöjanden om president *Donald Trumps* hantering av början på krisen.

Utvecklingen i många länder i Europa går också åt fel håll. Den 11 september rapporterades till exempel nästan 50 nya dödsfall under ett dygn i Spanien och 1 124 nya patienter med covid-19 lades in på sjukhus. Även om ökad testning och många fall bland yngre, som

TIPS

P1:s "Människor och tro" (sverigesradio.se/avsnitt/1523992) gjorde en stark intervju med den indiska författaren *Arundhati Roy* där hon från sin karantän beskrev Indien och pandemin.

ULF B ANDERSSON

Chefredaktör

FOTO: SANDRA JOHNSON

AMNESTY PRESS är ett forum för information och diskussion kring mänskliga rättigheter samt de områden som faller inom ramen för Amnestys globala och övergripande prioriteringar. Amnesty Press leds av en självständig redaktör som också är ansvarig utgivare. Artiklar representerar inte nödvändigtvis Amnestys åsikter. Det gäller även annonsmaterial, till exempel bilagor. Amnesty Press utges av Amnesty International, svenska sektionen.

REDAKTION: Ulf B Andersson, redaktör, ansvarig utgivare. Malin Engman (layout), Lisa Olsson (sociala medier). GRAFISK FORM/AD: A4/Lotta Lundin. REPRO: A4/Lotta Lundin. ADRESS: Box 4719, 116 92 Stockholm. TELEFON: 08-729 02 00, fax: 08-729 02 01. E-POST: ap@amnesty.se HEMSIDA: amnestypress.se SVENSKA SEKTIONEN: Plusgiro 900072-0, bankgiro 900-0720.

PRENUMERATION: 200 kr. TRYCKERI: V-TAB AB, Vimmerby, 2020. PRESSLÄGGNING: 15 september 2020. Ut kommer med fyra nummer 2020. MANUSSTOPP: 4/2020: 2 november 2020. HOS LÄSARNA: 4 december 2020. ISSN: 0284-7108. Detta nummer trycks i 88 371 exemplar. ANNONSER: annonser@amnesty.se OMSLAG: Indien under karantän. Foto: Mattias Löw.

drabbas lindrigare, bidrar till ökningen av antalet positiva fall så är oron stor hos WHO för utvecklingen i Europa. "Det kommer att bli tuffare. I oktober, november så kommer vi att se ökad dödlighet", sade *Hans Kluge*, WHO:s Europachef den 14 september.

Aнна Mia Ekström, professor i global infektionsepidemiologi, varnade i en intervju i DN den 5 september för att åtgärderna mot pandemin på sikt riskerar att bli farligare och dödligare än själva covid-19 och pekar på "barnsjukdomar som vi vanligtvis vaccinerar emot, sexuella övergrepp, våld i hemmen, brist på läkemedel, farliga födlsor och aborter, fattigdom och hunger" som nu hotar.

I en rapport den 10 september varnade Rädda barnen för konsekvenserna för de 1,5 miljarder barn som har drabbats av skolstängningar och där digital undervisning för många inte har varit en möjlighet.

Kevin Casas-Zamora, chef för demokratiinstitutet IDEA i Stockholm oroas för att sköra demokratier riskerar att kollapsa när allmänna val, hittills 70 val, ställs in på grund av coronapandemin.

ULF B ANDERSSON

LYCKAD PROTEST. Polska Kvinnostrejken bildades 2016 för att protestera mot försöken att förbjuda abort. Massiva protester, som denna i "Handmaid's tale"-stil, lyckades då.

FOTO: RENATA ZAWADZKA-BEN DOR

TEMA ABORT

10 SPLITTRAT POLEN. Vi möter inflytelserika abort-motståndare och kvinnorrättsaktivister som vägrar ge upp.

18 STRÄNGAST I EUROPA. Malta har ett totalförbud mot abort. Den 28 september 2019 hölls dock en unik demonstration.

21 ARGENTINA I VÄNTAN. Ana Valdés berättar om kampen för fri abort.

22 INGET NYTT FRÅN ORTEGA. Nicaraguas president Daniel Ortega avskaffade aborträtten vid valet 2006. Abortförbudet är kvar.

26 ABORT - VÄRLDEN RUNT. Vad händer i Colombia, Slovakien, Sydkorea och Nya Zeeland?

DESSUTOM

6 GODA NYHETER
Oumar Sylla i Guinea tackar Amnesty.

52 SÅ GICK DET SEN
Bloggaren Emna Chargui dömd till sex månader.

61 TILLBAKABLICKEN
25 år sedan Srebrenica.

TRANSLAGEN SLÅR HÅRT

36 Sedan byte av juridiskt kön förbjöds i Ungern vill transpersoner lämna landet. Amnesty kämpar i motvind mot myndigheter som är ointresserade av dialog.

FATTA PENNAN

59 I Egypten har myndigheterna åter slagit till mot en stridbar familj. Sanaa Seif greps när hon skulle anmäla ett överfall som hon, systemen Mona Seif och modern Laila Soueif, utsattes för i Kairo.

FORTSATTÄ PROBLEM. I nr 4/2018 berättade vi om Laila Soueif och hennes familjs kamp för mänskliga rättigheter.

KAMPEN MOT ÖVERMAKTEN

SEDAN ALEKSANDR LUKASJENKO, president i Belarus sedan 1994, utropat sig som segrare efter valet den 9 augusti har de fredliga protesterna fortsatt vecka efter vecka med kulmen varje söndag. Regimen har svarat på ropen "Avgå! Avgå! Avgå!" med exempellöst våld; många tusen gripna, tortyr, misshandel och sexuella övergrepp i häkten. Den 13 september greps minst 400 demonstranter i huvudstaden Minsk.

Oppositionskandidaten **Svetlana Tichanovskaja** har flytt till Litauen och Nobelpristagaren **Svetlana Aleksijevitj**, som ingår i ledningen för "Koordineringsrådet", har skyddats av utländska diplomater sedan maskerade män försökt tränga in i hennes hem.

En av demonstranterna som inte ger upp är 73-åriga **Nina Baginskaja** (bilden), som blivit något av en världskändis. Hon demonstrerade redan på 1980-talet under Sovjettiden och hyllas nu på gatorna i Minsk när hon kommer med sin Belarus-flagga. I ett intervjuporträtt i Ekot, gjort av **Jesper Lindau**, säger Nina Baginskaja att hon "inte vill leva som en slav" under diktatorn Lukasjenka. Och uppståndelsen kring sin egen person tar hon med ro:

– De har glorifierat mig på grund av det där Internet. Det använder jag inte, jag har för känsliga ögon.

ULF B ANDERSSON
FOTO: DMITRI LOVETSKY/AP/TT

MARDRÖMMEN ÖVER FÖR EVELYN HERNÁNDEZ

EL SALVADOR. Den 8 juni sattes punkt för rättsprocessen mot **Evelyn Hernández**. Då meddelades att riksåklagaren i El Salvador inte kommer gå vidare i en överklagan mot den dom som i augusti 2019 friade henne från anklagelsen om överlagt mord.

Fallet har fått uppmärksamhet över hela världen och bland andra Amnesty har protesterat mot att Evelyn Hernández 2017 dömdes till 30 års fängelse efter att som 18-åring ha blivit gravid efter en våldtäkt och sedan fött ett dödfött barn. Efter 33 månader i fängelse frigavs hon efter en överklagan.

El Salvadors lagar om abort tillhör de hårdaste i världen och det beräknas att minst 17 kvinnor idag avtjänar långa fängelsestraff.

– Vi måste kräva att regeringen friger alla de kvinnor som likt mig felaktigt har hamnat bakom galler, sade Evelyn Hernández när hon nu äntligen är helt friad.

I Sverige skrev över 12 000 personer under Amnestys brev till riksåklagaren. **IIII**

ÅTALET MOT OUMAR SYLLA NEDLAGT

GUINEA. Den 27 augusti frigavs **Oumar Sylla** (alias **Foniké Mengué**) från fängelset i Guineas huvudstad Conakry sedan en domstol lagt ned samtliga åtalspunkter. Han greps den 17 april utanför sitt hem och anklagades för "spridande av falsk information". Gripandet kom efter att Oumar Sylla i ett radioprogram hade uppmanat till protester mot regeringens planer på en ändring av författningen som skulle ge president **Alpha Condé** möjlighet att bli president en tredje mandatperiod. Han anklagades också regeringen för dödande, tortyr och godtyckliga gripanden.

Efter frigivningen tackade Oumar Sylla för stödet:

– Jag är mycket tacksam för allt stöd och aktiviteter som har kommit från medlemmar i Amnesty International. **IIII**

FÖR SAMTYCKE.
Manifestation i Köpenhamn
den 25 november 2018.
FOTO: JONAS PERSSON/AI

Samtyckeslag ska införas i Danmark

DANMARK. Den 1 september höll Danmarks justitieminister, socialdemokraten **Nick Hækkerup**, en presskonferens tillsammans med regeringens stödpartier; Radikale, Enhedslisten och Socialistisk Folkeparti. Det gemensamma budskapet var att ett lagförslag om samtycke i sexualbrottslagstiftningen nu ska läggas fram inför folketinget.

Om någon "har tilltvingat sig samlag genom våld eller hot om våld" kan personen enligt nuvarande brottsbalk dömas för våldtäkt, med upp till åtta års fängelse. Regeringen och stödpartierna är överens om att samtycke ska bli en del av lagtexten även om den exakta formuleringen i lagförslaget ännu inte är klar.

– Vi går från ett system där det måste finnas tvång och våld för att det ska vara våldtäkt, till att det måste finnas samtycke. Det är ett stort steg för jämlikhet, sade Nick Hækkerup.

Enligt en rapport från Amnesty som rör siffrorna från 2017 polisanmälades bara 890 fall av våldtäkter. Av dessa ledde 535 till åtal och bara 94 till fällande domar. Antalet uppskattade våldtäkter det året varierade mellan 5100 enligt danska justitiedepartementet, till 24000 enligt en studie av Syddansk Universitet.

Danska Amnesty har i tolv år arbetat för en samtyckeslagstiftning och har vid flera tillfällen samlat in många namnunderskrifter med krav på lagändring.

Helle Jacobsen, jämställdhetsrådgivare på Amnesty Danmark, var på plats vid press-

konferensen och välkomnade beskedet från regeringen och stödpartierna:

– Det var verkligen en känslomässig upplevelse att få vara med om detta historiska ögonblick. Vi har ägnat mycket tid åt att slå hål på våldtäktsmyter och föreställningen om att Danmark är världen mest jämställda land.

– Samtyckeslagen är en stor seger för jämställdheten i Danmark. Det kan jämföras med när vi fick fri abort. Det är stort!, sade Helle Jacobsen.

Det danska lagrådet är kritiskt mot att samtycke införs i lagen. Tio av rådets elva ledamöter ville istället se begreppet "frivillighet" i en ny lag. Den danska regeringen räknar med att ett förslag om en ny lag ska vara klar före årsskiftet.

Regeringen har förklarat att den nya lagen om samtycke också omfattar parförhållanden. Helle Jacobsen betonar att det är viktigt hur den nya lagen formuleras.

– Just samtycke i äktenskap och parrelationer är en fråga som det fortfarande råder tvetydigheter kring i överenskommelsen mellan regeringen och stödpartierna. Det finns de som menar att passivitet kan vara uttryck för samtycke i långvariga relationer. Men lagen får inte innehålla undantag för vissa typer av relationer, säger Helle Jacobsen.

Sverige införde 2018 en sexualbrottslagstiftning baserad på samtycke och med Danmark kommer tio länder i Europa ha en samtyckeslag.

ULF B ANDERSSON

DÖDSDOM UPPHÄVD

SYDSUDAN. Den 14 juli 2020 beslutade en domstol i Sydsudan att upphäva det dödsstraff som **Magai Matiop Ngong** dömdes till 2015 för mord. Magai var bara 15 år när han begick det brott han dömdes till döden för, och domstolen hänvisade till just det i sitt beslut. Hans fall har nu återgått till Sydsudans Högsta domstol för att han där ska dömas till fängelsestraff.

– Vi välkomnar domstolens beslut att upphäva det dödsstraff som Magai Matiop Ngong var dömd till. Varken enligt sydsudanesisk lag eller internationell rätt kan minderåriga dömas till döden. Magai är en av de som hade tur. Minst två andra personer, som var minderåriga när brotten begick, har avrättats i Sydsudan sedan 2018, sade **Deprose Muchena**, Amnesty Internationals regionchef för östra och södra Afrika. **IIII**

RÄDDAD. Magai Matiop Ngong ska inte avrättas.

Ett steg i rätt riktning.

Amnesty välkomnade den 30 augusti beskedet från emiren i Qatar att migrant-arbetare ska få ökade rättigheter. Arbetarna ska nu få byta jobb utan tillstånd från sin nuvarande arbetsgivare. Dessutom ska minimilönen höjas, till motsvarande 2 400 kronor i månaden. Stora byggprojekt med utländska arbetare pågår inför fotbolls-VM för herrar 2022.

KAMPEN *för* VALFRIHET

I många länder i världen är rätten till abort begränsad och i några länder är det totalförbjudet och både den som gör abort och sjukvårdspersonal kan straffas med fängelse. Vi berättar om abortkampen i Polen och två länder där abort är totalförbjudet; Malta och Nicaragua.

MIN KROPP,
MITT VAL!

MIN KROPP,
MITT VAL!

ABORTFRÅGAN SOM DELAR POLEN

POLEN

HUVUDSTAD:
Warszawa.

POLITIK: I juni 1989 hölls delvis fria val då fackföreningsrörelsen Solidaritet vann en storseger. Tadeusz Mazowiecki kunde bilda den första icke-kommunistiska regeringen sedan 1946 och Solidaritetets ledare Lech Wałęsa valdes 1990 till president. Nationalkonservativa partiet PiS, Lag och rättvisa styr sedan 2015. I presidentvalets andra omgång den 12 juli 2020 vann PiS-kandidaten Andrzej Duda en knapp seger över liberalen Rafal Trzaskowski.

YTA: 312 696 km²
(Sverige:
449 964 km²)

BEFOLKNING:
38,4 miljoner.

Abortfrågan har varit ett hett ämne under den polska PiS-regeringens fem år vid makten. Flera högerradikala, abortfientliga stiftelser har utvecklat en allt starkare samverkan med makthavarna. Det är bara en tidsfråga innan ett lagförslag mot aborträtten på nytt dyker upp.

TEXT: JOAKIM MEDIN

Den blodröda skåpbilen står strategiskt parkerad mitt emot ingången till Bielańskisjukhuset i nordvästra Warszawa, vid sidan av vägen och precis bredvid övergångsstället. På så sätt kan varken bilister eller fotgängare som besöker sjukhusområdet undvika att se den brutala kampanjskylt som fyller upp skåpbilens hela långsida.

”På Bielańskisjukhuset dödade abortörer 131 barn under 2017”. Under texten sitter det en förstorad bild av ett långt utvecklat, blodigt och dött människofoster.

Sjukhuset hyser en av de offentliga gynekologimottagningar där polska kvinnor har möjlighet att göra abort – inom abortlagstiftningens mycket snäva ramar. Skåpbilen tillhör stiftelsen *Pro-Pravo do Życia*, eller Pro-Rätt till liv, en högerradikal organisation som kampanjar för att totalförbjuda abort. Sedan det nationalkonservativa partiet Lag och rättvisa (PiS) fick regeringsmakten på hösten 2015 har flera sådana

abortfientliga organisationer fått ett allt större politiskt inflytande i Polen.

Kritiker talar till och med om att de har fått ett frikort att bete sig hur de vill. I dagens Polen kan abortmotståndarna trakassera och hota människor, sprida skräckpropaganda, bryta mot lagen och till och med

FOTO: JOAKIM MEDIN

KRITISK. Även om abort formellt tillåts vid tre omständigheter möter polska kvinnor i realiteten ändå hinder i den offentliga vården, säger Mikolaj Czerwiński.

FOTO: JOAKIM MEDIN

bli föremål för domstolsbeslut, till synes utan att drabbas av kännbara konsekvenser.

Mikolaj Czerwiński, sakkunnig om abort och kampanjkoordinator vid Amnesty Internationals sektion i Polen, nämner den blodröda skåpbilen som ett av många exempel.

Bielańskisjukhuset är känt för att utföra aborter och bilen står permanent parkerad där utanför. Samtidigt åker en annan likadana kampanjbil ständigt omkring i Warszawa. Fosterbilderna är extrema och flera domstolar har beslutat att de inte får visas i offentlig miljö, men allt fortsätter ändå. Och polisen reagerar inte, berättar han.

Amnesty Press träffar Mikolaj Czerwiński i ett kafé inte långt från Amnesty Polens kontor i Warszawa. På kontoret släpps bara anställda in, som en del av säkerhetsföre-

skrifterna under coronapandemin.

Abortlagarna i Polen hör till de mest strikta i hela EU. Ingreppet är lagligt inom vården under endast tre omständigheter: när en graviditet har uppstått genom våldtäkt, när kvinnans liv eller hälsa hotas, samt när fostret bedöms ha livshotande skador. Men i realiteten är det mycket svårt för polska kvinnor att göra abort med hänvisning till de två första skälen.

Statistiken visar att de flesta aborter sker på grund av livshotande skador hos fostret. I vissa delar av Polen är det också mycket vanligt att läkare använder sig av samvetsvägran för att inte alls göra abort. Och det finns många fler skäl till att abort

FÖRBJUDET. Kampanjbilar som dessa får egentligen inte visa de anstötliga bilderna på foster, har domstolar bestämt. Men så sker ändå.

MIN KROPP,
MITT VAL!

FOTO: FUNDACJI PRO-PRAWO DO
ŻYCIA/STIFTELSEN PRO-RÄTT TILL LIV

GATUPROTEST. Stiftelsen Pro-Rätt till liv utmärker sig särskilt genom sin gatuaktivism, som alltid inkluderar bilder av vad som påstås vara aborterade foster.

inte är tillgängligt för många kvinnor, säger Mikołaj Czerwiński.

Den här situationen låg till grund för att nätverket *Abort utan gränser* officiellt etablerades i Polen i december 2019. Nätverket informerar kvinnor om hur de kan göra abort i andra länder eller på helt egen hand, med hjälp av abortpiller. I nätverket ingår även en brittisk organisation som ger ekonomiskt stöd vid behov.

Abort utan gränser säger sig under sina första åtta månader ha hjälpt över 1 100 polska kvinnor att göra abort, att jämföra med hur sammanlagt 1 000 kvinnor fick göra abort i den offentliga vården under hela 2019. Samtidigt genomför de flesta polska kvinnor idag ingreppet helt själv-

ständigt, genom att beställa hem piller från webbsidor.

– Därför är det löjligt med abort-motståndarnas kampanjbilder på stora blodiga foster. Aborterna sker nu mycket tidigare när fostren inte är så långt utvecklade, förklarar Mikołaj Czerwiński.

Men det är inte så den polska regeringen eller de höger-radikala organisationerna framställer abort för sina anhängare. Under de senaste åren har dessa aktörer i samverkan med varandra intensifierat kampen mot aborträtten, både ute på gatorna och i parlamentariska försök att skärpa lagstiftningen ytterligare.

Det senaste försöket var i april 2020 när parlamentet debatterade ett lagförslag som ville ta bort möjligheten till abort vid foster-skador. Förslaget var ett medborgarinitiativ från den höger-radikala stiftelsen *Liv och familj*, som hade samlat in underskrifter från medborgare så att parlamentet formellt var tvungen att ta upp det. Regeringspartiet PiS gav lagförslaget sitt stöd, men det skickades till utredning i en parlamentarisk underkommitté.

Amnesty Polen har i egna opinionsundersökningar kommit fram till att hela 78 procent av polackerna vill bevara möjligheter till att göra ingreppet. På det stora hela så accepterar samhället fortfarande abort. Men även om det förhåller sig så, så har det

”Grundproblemet är att regeringspartiet saknar egna experter och är intellektuellt svagt.”

polska samhället blivit allt mer polariserat sedan PiS fick regeringsmakten 2015. I ett sådant klimat har abortfrågan likväl kunnat bli en av regeringens viktigare frågor. Det har också påverkat hur den offentliga vården fungerar.

– Regeringens och organisationernas kamp mot abort har förflyttat hela narrativet. Många läkare tvekar nu att göra abort enbart av rädsla för att bli bestraffade, säger Mikołaj Czerwiński.

Såväl Amnesty Polen som andra regeringskritiker menar att det idag börjar bli svårt att se var de höger-radikala organisationerna slutar och regeringen börjar, eftersom samverkan mellan dem har blivit så nära. Det gäller i synnerhet den allra viktigaste organisationen, stiftelsen *Ordo Iuris*.

Författaren, akademikern och kvinno-rättsaktivisten *Klementyna Suchanow* utkom i början av 2020 med boken *”To jest wojna. Kobiety, fundamentalści i nowe średniowiecze”* (”Det här är krig - Kvinnor, fundamentalister och den nya medeltiden”). Den handlar om *Ordo Iuris*, och beskriver stiftelsens bakgrund och dess internationella samarbeten och koppling till Vladimir Putins Ryssland. *Ordo Iuris* bildades så sent som 2013 men har idag etablerat en mycket stark närvaro i den polska statsapparaten. *Klementyna Suchanow*s slutsats är att de frekventa angrep-

FOTO: AGENCIA OPOWIESCI

INFILTRATIONSVARNING. Enligt *Klementyna Suchanow* har *Ordo Iuris* infiltrerat regeringen till en sådan grad, att stiftelsen ligger bakom stora delar av partiets ideologiskt färgade utspel.

pen mot aborträtten, liksom mot kvinnors rättigheter, sexualundervisning i skolan, Istanbulkonventionen och hbtq-rättigheter i Polen, allihop hänger samman i *Ordo Iuris* ideologiska påverkansarbete.

– Ingen hörde egentligen talas om dem förrän 2016 när de påbörjade sitt arbete mot abort. Två år senare hade de börjat knyta nära band särskilt till justitieministeriet, fast förblev ändå ganska regeringskritiska. Men i början av det här året förändrades något. Nu har vi kunnat se *Ordo Iuris* överallt. De har kommit så nära att president *Andrzej Duda* själv har använt deras språk i sina tal, säger *Klementyna Suchanow* till Amnesty Press.

ABORT I POLEN

ÅR 1932 INFÖRDES en begränsad aborträtt i Polen. 1956 utvidgades aborträtten till att gälla om den gravida kvinnan ”lever under svåra omständigheter”. Det innebar i praktiken fri abort och på 1960-talet reste kvinnor från bland annat Sverige till Polen för att göra abort.

1993 begränsades aborträtten och tilläts bara när en graviditet har uppstått genom våldtäkt, när kvinnans liv eller hälsa hotas, samt när fostret bedöms ha livshotande skador. Den lagen gäller fortfarande.

MIN KROPP,
MITT VAL!

FRAMGÅNGSRIKA.
Ordo Iuris emblem.

ISTANBUL-KONVENTIONEN

"Europarådets konvention om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet" antogs i Istanbul våren 2011. Europarådet bildades 1949 och har idag 47 medlemsstater. Istanbulkonventionen har de senaste månaderna utsatts för allt hårdare kritik i främst Ungern, Turkiet och Polen.

Ordo Iuris grundare sitter idag som domare i Högsta domstolen. Representanter finns på plats i kommittén mot kvinnovåld, i flertalet ministerier, samt vid ombudsmanskontoret för barnrättigheter. Stiftelsen är duktig på att locka till sig unga och energiska akademiker, särskilt jurister.

– Grundproblemet är att regeringspartiet saknar egna experter och är intellektuellt svagt. Ordo Iuris förser dem med experter, idéer, juridiska verktyg och till och med färdiga lagförslag, vilket partiet tacksamt tar emot så att de slipper arbeta på egen hand, säger Klementyna Suchanow.

Ordo Iuris högkvarter är beläget på den exklusiva adressen Zielna 39 i Warszawa, i den höga PAST-byggnaden som var huvudstadens första skyskrapa. Här håller även organisationen till minne av den polska hemmaarmén, AK, under andra världskriget till. Uniformerade vakter tar emot nere i entrén.

I stiftelsens kontor arbetar *Filip Furman* som ansvarar för frågor kring socialvetenskap och bioetik. Till skillnad från de flesta av sina kollegor är han inte advokat utan doktor i sociologi. Filip Furman påstår att Ordo Iuris syn på abort är representativ för hur de flesta konservativa polacker tänker.

– Det är ett väldigt enkelt ställningstagande. Allt handlar om hur man ska betrakta och värdera mänskligt liv. Från ett genetiskt och vetenskapligt perspektiv råder det inget tvivel om att livet börjar vid befruktningen. Du skall icke dräpa och det gäller även här.

Enligt Filip Furman vill Ordo Iuris inte tvinga några människor att ta hand om ett barn, om de inte vill eller anser sig förmögna till det. Det enda stiftelsen begär är att man ska föda barnet, sedan finns det flera icke-statliga organisationer som kan ta

hand om det istället. Han förklarar vidare att Ordo Iuris inte vill "förbjuda" något alls – snarare ser man det som att man vill "fullända" något, genom att få till ett totalt skydd av mänskligt liv.

Därför måste de tre omständigheterna som idag möjliggör abort helt tas bort. Men utvecklingen lär behöva ske stegvis. Filip Furman rekommenderar varmt en artikel skriven av sociologiprofessorn Michał Łuczewski, som fokuserar på aborter som sker på grund av skador hos fostret. Professor Łuczewski anser att detta är en "modern Förintelse" som kan jämföras med folkmordet på judarna.

– Sett till antalet offer och sett hur det genomförs. Processen där barn med funktionshinder dödas bygger på precis samma filosofi: att det finns somliga människor som inte förtjänar att få leva, enbart på grund av särskilda egenskaper hos dem, nickar Filip Furman.

Han plockar fram en liten skär plastbit och lägger fram den på bordet. Det är en modell föreställande ett litet foster som suger på tummen.

– Den här är till dig, hoppas du inte tycker den är obehaglig. Detta är ett tio veckor gammalt foster. Precis så här stort är fostret då och så här ser det ut, med ögon och näsa och allting, säger han.

FOTO: JOAKIM MEDIN

KÄNSLOR. Tio veckor gamla foster suger inte på tummen. Men Ordo Iuris små modeller är menade att skapa avsky.

"Du skall icke dräpa och det gäller även här."

SOCIOLOGIDOKTOR. Filip Furman anser att abort på grund av livshotande skador hos fostret är ett "modernt folkmord". Både den praktiken och alla andra skäl till abort bör tas bort.

FOTO: JOAKIM MEDIN

MIN KROPP,
MITT VAL!

FOTO: RENATA ZAWADSKA

MASSPROTEST.
Polska Kvinnostrej-
ken bildades 2016
för att protestera
mot försöken att
förbjuda abort.
Sedan dess har man
arrangerat över
1 500 manifesta-
tioner mot reger-
ingspolitiken.

➤ Tio veckor gamla foster
suger inte på tummen. Men
syftet är ju att anspela på känslor
och att skapa motstånd mot
abort.

Lagförslaget som debatterades i det
polska parlamentet i april i år byggde på att
förbjuda just det som Ordo Iuris anser är ett
folkmord – abort till följd av livshotade ska-
dor hos fostret. Det lagförslaget ligger ännu
kvar i den parlamentariska underkommitté
det skickades till. Ingen vet när det kommer
åter.

Kvinnorättsaktivisten *Marta Lempart*
är grundare av och ledare i gräsrots-
rörelsen Polska Kvinnostrejken, som
har arrangerat över 1 500 manifesta-
tioner mot regeringens reaktionära politik.

Rörelsen låg bakom de mycket stora Svarta
måndagen-protester på hösten 2016, som
anses ha bromsat in vad som då var det för-
sta regeringsförsöket att skärpa abortlagstift-
ningen. Även i april i år arrangerade Polska
Kvinnostrejken omfattande protester.

– April i år var det närmaste vi kommit att
få ett förbud, sedan 2016. Jag räknade med
att åtminstone delar av förbudet skulle gå
igenom. Samtidigt överraskades regeringen
nog av att vi kunde organisera protester
mitt under coronapandemin, säger hon till
Amnesty Press.

FOTO: RENATA ZAWADZKA-BEN DOR

Marta Lempart vågar inte gissa när
det senaste lagförslaget kan återkomma i
parlamentet. Frågan hänger som ett mörkt
moln över henne och kvinnorörelsen, men
allt beror på när regeringen vill använda
lagförslaget till sin politiska fördel.

Under sensommaren har hon och
andra profiler i kvinnorättsrörelsen
dock fattat beslut om att utveckla
motståndskampen, så att de inte
bara väntar in politiken. Den 3 oktober – års-
dagen för Polska Kvinnostrejken bildande
– lanseras det nya Institutet för skydd av
mänskliga rättigheter, som ska ha ett eget
kontor i Warszawa och bestå av tre avdel-
ningar. En avdelning ska syssla med gransk-
ning och faktainsamling, under ledning av
Klementyna Suchanow. En andra avdelning

som ska förbereda egna lagförslag till stöd
för aborträtten; den tredje ska erbjuda juri-
disk assistans till personer som utsatts för
förföljelse, stämningar och åtal.

Marta Lempart beskriver det som ett
slags kontrainstitut till de högerradikala
stiftelserna. Något av det första kommer
bli att hjälpa de hundratals aktivister som
bröt mot vårens pandemirelaterade förbud
av sammankomster och protesterade för
abort- och kvinnorätten, och som sedan har
åtalats och riskerar kännbara böter.

– Själv har jag idag ungefär 46 åtal häng-
ande över mig. De rör allt från att jag stört
ordningen när jag ropat i megafon, till att
jag satt upp protestaffischer utan tillstånd.
Och två fall bygger på att Ordo Iuris har
stämt mig för förtal, sedan jag kallat dem
för Kreml-sponsrade fundamentalister. IIII

MOTSTÅND.
Marta Lempart
vågar inte gissa
när det senaste
lagförslaget mot
aborträtten tas
upp till beslut i
parlamentet, men
förbereder sig
genom att bilda
ett eget männis-
ko-
rättsinstitut.

MIN KROPP,
MITT VAL!

Malta – hårdast i Europa

MALTA

HUVUDSTAD:
Valletta.

POLITIK: **Brittisk koloni 1813-1964.** Malta var en viktig brittisk militärbas fram till 1979. **Katolicism är statsreligion.** Politiken domineras av två stora partier; **Arbetarpartiet, Partit Laburista, som har styrt sedan 2013 och kristdemokratiska Partit Nazzjonali.** 1 januari 2004 blev Malta medlem i EU.

YTA: **316 km²**
(Sverige:
449 964 km²).

BEFOLKNING: **0,5 miljoner.**

På Malta råder abortförbud – utan undantag. Få har utmanat lagen och tystnaden har verkat orubblig. Men det senaste året har något hänt. Den lilla önationen har fått en växande aborträttsrörelse och nu finns hopp om förändring.

TEXT: ANNA DAHLQVIST

Givetvis har vi fått höra det vanliga om att vi är barnamördare men det var väntat och har mattats av. I stället ser vi ett ökat engagemang för aborträtten, säger *Christopher Barbara*.

Han är en av de läkare som utgör "Doctors For Choice" på Malta, ett nätverk som grundades förra året. Att det överhuvudtaget finns en rörelse för rätten till abort är nytt och det politiska stödet är ännu nästintill obefintligt.

– Men en av Maltas representanter i Europaparlamentet har sagt att han "lutar åt pro-choice" och det har vi aldrig någonsin hört från en politiker här, säger Christopher Barbara i en digital intervju.

Det låter blygsamt men med maltesiska mått mätt är det smått sensationellt. De maltesiska politikerna brukar vara mycket tydliga – och enade – i sitt abortmotstånd.

Doctors for Choice är inte ensamma. 28 september 2019, den internationella

kampanjdagen för säkra aborter, arrangerades för första gången en demonstration för aborträtten i huvudstaden Valletta. Sedan juli i år erbjuder Doctors for Choice, tillsammans med andra aborträttsgrupper, information och stöd vid oönskade graviditeter via en hemsida. Women's Rights Foundation, där *Andreana Dibben* är ordförande, är en av organisationerna.

– På bara några år har det hänt så mycket. I början var vi rädda att komma ut som pro-choice men när vi väl tog steget fick vi bland annat med oss många unga som identifierade sig som feminister, säger *Andreana Dibben*.

Aabortlagen är en kvarleva från 1854 då Malta var en brittisk koloni. Några undantag ges inte, varken vid hot

mot kvinnans liv, våldtäkt eller fosterskador. I Europa är det en absolutism som bara återfinns i Vatikanstaten. I hela världen handlar det om en handfull länder.

Det betyder inte att det inte sker aborter, bara att det blir svårare, dyrare och i värsta fall farligare.

Det finns en risk att kvinnor nekas medicinsk behandling vid livshotande tillstånd – av rädsla för att fostret ska skadas.

– Vi har också haft fall då kvinnor beställt abortpiller från oseriösa hemsidor och drabbats av komplikationer. En del har tvingats till illegala och därmed osäkra aborter på Sicilien, berättar *Andreana Dibben*.

Omkring 300 kvinnor från Malta beräknas varje år genomgå en abort. Ett hundratals reser utomlands, främst till Storbritannien, medan ungefär 200 beställer läkemedel för abort genom organisationer som *Women on Web*. Den som bryter mot abortlagen riskerar fängelsestraff, upp till tre år för patienten och fyra år för läkaren. Men nu var det länge sedan något abortfall var aktuellt i domstol.

– Den risken berör inte dem som reser men om man beställer abortpiller är det förstås en oro, säger *Andreana Dibben*.

FOTO: MINA TOLU

UNIKT. Den 28 september 2019 hölls den första demonstrationen på Malta för aborträttigheter. Samma dag samlades abortmotståndare för ett möte på annan plats i Valletta.

När coronapandemin i våras ledde till en nedstängning av landet blev situationen på Malta ännu allvarligare.

– Vi såg en ökning av desperata kvinnor som hörde av sig för att få hjälp, berättar Christopher Barbara.

Att flyg- och båttrafik begränsades innebar också att det fanns en risk att försändelserna med abortpiller försenades. Men mitt

STRATEGISKT. Malta och huvudstaden Valletta är idag ett populärt turistmål. Under århundranden har Malta haft ett strategiskt värde för olika erövare.

FOTO: GETTY IMAGES

STATSRELIGION. Katolicismen är statsreligion på Malta. Det lär finnas en kyrka per 1 000 invånare, som denna i Mosta.

➤ i desperationen kom abortfrågan upp på bordet. Systemet med de hemliga aborterna skakades och därmed synliggjordes de. Medierna rapporterade och 100 internationella organisationer, däribland Amnesty International, publicerade 8 april ett europeiskt upprop för mer liberala abortlagar i Malta, Polen och mikrostaterna som Monaco och Andorra.

Dessutom finns det nu vittnesmål att ta del av. På hemsidan www.breakthetaboo.com publiceras abortberättelser från maltesiska kvinnor anonymt. Ilskan och sorgen över vad de tvingats gå igenom för att få en abort är genomgående, liksom hemlighållandet och rädslan för stigma.

– Det är oerhört viktigt och stort. Vi vet från våra kontakter på Irland att vittnesmålen var avgörande inför folkomröstningen om abortlagen där, säger Andreana Dibben.

Malta är ett konservativt land där katolska kyrkans inflytande är stort. Först efter en folkomröstning år 2011 blev det tillåtet med skilsmässor. Anti-abortrörelsen är stark och högljudd. Stödet för abortförbudet ligger, enligt enkäter som gjorts över telefon, kring 85 procent. Att vara det enda europeiska

land som följer Vatikanstaten är en källa till stolthet, en intäkt för moralisk upphöjdhed och en del av den nationella identiteten.

– Jag skulle säga att vi har blivit hjärntvättade till att betrakta abort som mord på Malta. Och det finns fortfarande en stark föreställning kring det heliga moderskapet, parallellt med ett utbredd kvinnohat, säger Andreana Dibben.

Samtidigt har hbtqi-rättigheterna utvecklats i snabb takt. Enligt ILGA, den europeiska paraplyorganisationen för hbtqi-rättigheter, är Malta det mest hbtqi-vänliga landet i Europa. Såväl äktenskap som adoption är tillåtet för samkönade par och de lagar som berör transpersoner är progressiva. Det kan låta motsägelsefullt, men enligt *Alex Caruana* på "Malta LGBTQ-Rights Movement" finns det en logik.

– Att värna kärnfamiljen är centralt och där har frågan om äktenskap och adoption för samkönade par haft en plats. Det har handlat om familjen, säger Alex Caruana.

Han tror också att det har betydelse att Malta är ett så litet land att den hbtqi-community som finns blir relativt synlig. Men det finns fortfarande utmaningar, bland annat vad gäller kompetens kring könsbeaktande behandling.

– Att byta juridiskt kön är däremot en okomplicerad process som bara handlar om att skriva på ett papper, säger han.

Så när kommer abortförbudet försvinna?

– Jag tror att vi får vänta mellan fem och femton år, säger Christopher Barbara.

Andreana Dibben tycker att det är svårt att förutsäga hur många år det handlar om men hon hyser gott hopp om att det kommer att bli en förändring:

– Vi behöver en kritisk massa och jag skulle säga att den ligger på 30 procent. ■■■

Argentina väntar på abortbeslut

Min mor berättade att på 1950-talet tog välbärgade argentinskor båten över den breda floden Río de la Plata för att göra abort i Uruguays huvudstad Montevideo. Efter en åtta timmar lång resa togs de emot av väntande läkare, som hade upptäckt en lukrativ affär. I den liberala Montevideo fanns det läkare som var specialiserade på att avsluta oönskade graviditeter.

I Argentina blev abort ett brott i brottsbalken 1921. Amnesty beräknar att det sker 450 000 olagliga aborter per år i Argentina. De enda undantag som lagen tillåter är graviditet efter våldtäkt eller vid risk för kvinnans liv eller hälsa. Många kvinnor dör vid ingrepp i hemliga kliniker. Nu är det dags för en förändring.

En av de stora skillnader mellan det sekulära Uruguay och det katolska Argentina är kyrkans roll. Uruguay skapades som en stat med religionsfrihet där staten och kyrkan är helt åtskilda. I Argentina är katolicismen statsreligion och fram till 1994, när författningen ändrades, kunde ingen som inte bekände sig som katolik bli president.

Carlos Menem blev president 1989. För att kunna uppnå presidentposten var han tvungen att konvertera till katolicismen och tvingades lämna islam som han tillhört då hans föräldrar hade invandrat från Syrien.

Under namnet "Sí a la vida" (ja till livet) har en mäktig konstellation av kyrkliga och sociala organisationer manifesterat sin avsky mot dem som vill ha fria aborter. Kvinnor med ljusblåa huvuddukar har parafraserat demonstranter som vill ha rätt till abort och som bär gröna huvuddukar. I Argentina har "De galna mödrarna" som demonstrerar varje torsdag framför presidentpalatset för att få besked om sina försvunna släktingar under militärdiktaturen (1976-1983), varit trendsättare genom sina vita huvudbonader.

ANA VALDÉS

Författare, översättare och journalist. Efter att ha bott i Sverige 1978 – 2011 bor hon nu åter i Uruguay.

FOTO: PRIVAT

"Katolska kyrkan kommer inte att ge upp sitt motstånd."

Den före presidenten (2015-2019) *Mauricio Macri* kunde inte stoppa ett lagförslag för att avkriminalisera abort. Omröstningen, i juni 2018, föregicks av stora demonstrationer för och emot aborträtten.

Det var den 25:e gången, sedan demokratin infördes i landet 1983, som ett lagförslag om aborten debatterades. Men det var första gången som förslaget godkändes i parlamentets deputeradekammare. Senaten sade dock nej och förslaget föll.

Inte ens peronismen är enig i abortfrågan. Rörelsens grundare, *Juan Perón* och hustrun *Eva*, var helt emot aborter och ville att befolkningen skulle öka genom invandringen och stöd till barnfamiljer. Peróns doktrin, som var påverkad av fascismen och av nationalsocialismen, såg kvinnans roll som mycket viktig. Kvinnornas plats var i hemmet för att föda barn men också i fabrikerna. Eva Perón sade att aborten var pervers och borgerlig, ett svek mot folket.

Men idag är peronismen splittrad i många fraktioner och många kvinnor säger sig vara feminist och peronister och de demonstrerar för rätten till abort.

Nuvarande presidenten, *Alberto Fernández*, är också peronist och har lovat att när pandemin är över ska ett nytt lagförslag läggas in i kongressen och att den här gången kommer senaten att rösta ja.

Men Argentina befinner sig i en sträng karantän och kongressen har inte kunnat mötas i plenum. En del virtuella möten har ägt rum för att godkänna akuta lagar men diskussionen om aborten är för viktig och kommer att kräva långa diskussioner och debatter, precis som 2018.

Den katolska kyrkan kommer inte att ge upp sitt motstånd och många biskopar hotar ja-röstande parlamentariker med bannlysning ur kyrkans gemenskap. ■■■

MIN KROPP,
MITT VAL!

SKRÄMDA TILL TYSTNAD

EL SALVADOR

NICARAGUA

NICARAGUA

HUVUDSTAD:
Managua.

POLITIK: Ockuperat av USA 1909-1933. Från 1927 till 1979 styrdes landet av Somozadynastin. Ett folkligt uppror slutade 1979 med att sandinisterna, med Daniel Ortega i spetsen, kom till makten. Ett inbördeskrig inleddes snart då USA med hjälp av contras försökte störta sandinisterna. 1990 slöts fred sedan Ortega förlorat valet. Efter valet 2006 återkom Ortega som president. Sandinisternas styre har blivit alltmer auktoritärt och stora protester 2018 slogs ned hårt.

YTA: 130 375 km²
(Sverige:
449 964 km²).

BEFOLKNING:
6,5 miljoner.

Sedan 2006 är abort totalförbjudet i Nicaragua. Efter oroligheterna våren 2018 har förtrycket skärpts och den som kritiserar regeringen under pandemin riskerar förföljelse.

TEXT OCH FOTO: ERIKA BRENNER

Det finns inga officiella siffror på vare sig graviditeter eller aborter i Nicaragua under coronan men enligt experter är läget alarmerande.

– Jag är säker på att de oönskade graviditeterna har ökat i Nicaragua på samma sätt som i grannländerna, säger en nicaraguansk kvinnorrättsaktivist som önskar vara anonym men som vi kallar Norma López.

I grannlandet El Salvador har graviditeterna bland flickor mellan 10 och 14 år ökat med 80 procent under pandemin och bland dem mellan 15 och 19 år handlar det om 72 procent. Det visar en aktuell undersökning utförd av PROES, en salvadoransk tanke-smedja.

I Nicaragua kan ett uttalande som uppfattas som regeringskritiskt, speciellt om det handlar om det känsliga temat sexuell och reproduktiv hälsa, leda till fängelse, tortyr eller utvisning ur landet.

Det är nästan omöjligt att få tag på information på grund av tabun och det rådande politiska läget.

– Folk vågar inte tala. Polisen förföljer befolkningen i stället för att beskydda den, fortsätter Norma López.

Men efter många års arbete med familjevård och sexuella rättigheter anser aktivisten att de flesta graviditeterna bland barn och unga i Nicaragua är resultat av sexuella övergrepp eller incest.

Roxana Rodríguez, som samordnade undersökningen om graviditeter i El Salvador, förklarar:

– Att hemmet är det farligaste stället för flickor och kvinnor är ingenting nytt men under pandemin förstärks det. Förövaren är inte nödvändigtvis fadern, maken eller partnern, det kan också handla om farbrodern, kusinen eller grannen.

agen i Nicaragua, som förbjuder abort under alla omständigheter, hör till de mest restriktiva i världen.

En lagstiftning från 1837 tillät en så kallad terapeutisk abort om kvinnans liv var i fara, om fostret var livsodugligt eller om

DÖDLIG PROTEST. "En mor ger aldrig upp", står det på kvinnans t-tröja. Hon deltar i en sympatidemonstration på Mors dag i maj 2018 för de kvinnor som förlorat ett barn under protesterna. Under denna demonstration dödades 18 personer, de flesta unga.

graviditeten var resultat av våldtäkt.

Den lagen avskaffades inför presidentvalet 2006. Daniel Ortega ställde då åter upp i valet och under valkampanjen lovade han att avskaffa rätten till terapeutisk abort. Genom detta fick Ortega och hans parti, sandinistfronten, FSLN, stöd av den konservativa mäktiga katolska kyrkan, vilket gav honom valsegern. Beslutet om den nya lagen togs i parlamentet strax före valet.

Daniel Ortega lovade att senare mildra abortlagen men höll inte det löftet. Med hjälp av hustrun Rosario Murillo, som sedan 2017 är vicepresident, har paret tagit en stark kontroll över Nicaragua.

Missnöjet bland många i befolkningen exploderade i april 2018 i protest mot för-

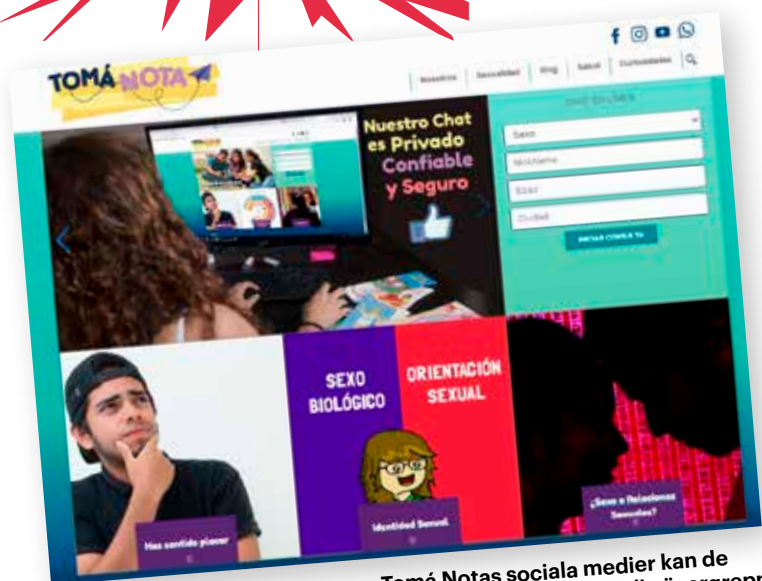
slag om ekonomiska försämringar. Protesterna växte och möttes med skottsvalvor och fängslanden. Hundratals dödades, tusentals fängslades och över 100 000 flydde landet.

El Salvador införde regeringen hårda restriktioner under pandemins första månader våren 2020 och folk tilläts bara lämna hemmet ett par gånger i veckan för att handla mat eller medicin, annars riskerade de böter eller till och med fängelse.

I Nicaragua gjorde man det motsatta. Regeringen förnekade virusets framfart och uppmuntrade befolkningen att arbeta och gå i skolan för att ekonomin och samhällsmaskineriet skulle fortsätta snurra. Den 14

MIN KROPP,
MITT VAL!

DIGITAL UPPLYSNING. Genom Tomá Notas sociala medier kan de unga anonymt chatta om sexualitet, graviditet och sexuella övergrepp.

+

AMNESTY

EFTER BESLUTET om abortförbudet i Nicaragua 2006 granskade Amnesty 2009 lagens konsekvenser. I en rapport i juli 2009 varnade Amnesty för att fler kvinnor hade dött i samband med graviditeter efter abortförbudet. Amnesty drev också en kampanj för att få lagen ändrad.

mars utlyste det styrande partiet FSLN en massdemonstration under mottot "Kärlek i tider av Covid-19", tvärt emot WHO:s rekommendationer om social distansering.

Många valde ändå att isolera sig frivilligt. Samtidigt upplever många familjer i Nicaragua, Latinamerikas näst fattigaste land, extrem ekonomisk press under pandemin. Detta leder också till ökat våld inom familjen, enligt Norma López.

En annan orsak till oönskade graviditeter är, enligt Norma López, det så kallade "kärleksprovet". Pojkvänner pressar flickor till sex som bevis på kärlek.

Under coronakrisen är det som om de unga inte hade gjort annat än att ha oskyddat sex, berättar *Cristabel Alvarado* i en digital intervju.

Hon samordnar en plattform, Tomá Nota (ungefär: "Lägg märke till"), som genom sociala medier informerar unga om sexualitet och våld inom familjen.

De senaste månaderna har antalet frågor om graviditet exploderat.

Folk håller sig hemma men unga par stjälar till sig en stund för sig själva ute och är

tydligt inte bra på att använda preventivmedel. Också kvinnor i 30-årsåldern, som borde veta vad de håller på med, skriver till oss med bekymmer om graviditet, säger *Cristabel Alvarado*.

I Nicaragua är allt som handlar om sexualitet tabubelagt, säger *Cristabel Alvarado*. Om de unga skaffar kondom hos den lokala hälsostationen eller på kvarterets apotek vet alla att de har sex och det är en katastrof i vårt land där ämnet är så belastat av sociala och religiösa normer och där abort är olagligt.

De unga har tagit Tomá Nota till sig, fortsätter *Cristabel Alvarado*. Då vi började för ett par år sedan ville de mest ha råd om hur man skaffade sig en partner eller snacka om svartsjuka men med tiden började de tala om känsliga ämnen som masturbation, homosexualitet och de senaste månaderna speciellt om graviditet. Men vi talar aldrig om abort. I stället hänvisar vi till kliniker som vi anser vara säkra och tar väl hand om unga.

Leslie Briceño var en av dem som flydde från Nicaragua kort tid efter protestutbrottet 2018. Den tonårige sonen hade hjälpt studenter i nöd men blev beskjuten av regeringsstyrkorna tillsammans med några andra unga. Tre av dem dog, medan två, däribland sonen, blev skadade.

Efteråt förföljde regeringen och regeringsanhängare oss och vi hade inget annat val än att lämna landet, berättar *Leslie Briceño* över Whatsapp från Spanien där hon och sonen i dag har politisk asyl.

Leslie Briceño fick mera tid för rörelsen "Las Queremos Vivas" ("Vi vill ha dem levande") som arbetar för en legalisering av medicinsk abort i Nicaragua.

Hon är en av initiativtagarna till och taleskvinna för rörelsen. Bakgrunden till hennes engagemang är att hon fick ett livshotande utomkvedshavandeskap ett par år efter att aborter hade blivit olagliga.

Kommissionen på sjukhuset vägrade att avbryta graviditeten men en kvinnlig läkare valde att i smyg utföra abort:

Hon räddade mitt liv, är *Leslie Briceño*

I EXIL. *Leslie Briceño* hoppades ännu för ett par år sedan att man kunde gå den lagliga vägen för att återinföra den medicinska aborten. Nu upplyser hon från exilen genom sociala medier om kvinnors rätt att välja.

övertygad om. Det var mitt incitament för att bidra till att andra kvinnors liv räddades.

Hon gick med i "Las Queremos Vivas" som 2015 lämnade in ett lagförslag om att återinföra den medicinska aborten. Men det blev aldrig behandlat av parlamentet.

Leslie Briceño är i regelbunden kontakt med styrgruppen för rörelsen, varav hälften numera befinner sig i exil.

Allt som handlar om demokrati och sexuella och reproduktiva rättigheter är suspekta ämnen i regeringens ögon, förklarar hon.

Rörelsen har valt att satsa på digital information och medvetandegörande om sexuell och reproduktiv hälsa, om sexuella

övergrepp och om kvinnors och flickors rätt till att välja.

Leslie Briceño tror att det kommer att ta lång tid för nicaraguanska flickor och kvinnor att få rätt att bestämma över sina egna kroppar.

Men hon ser ändå en positiv tendens. Enligt en enkät innan protestutbrottet 2018 förespråkar majoriteten av nicaraguanerna medicinsk abort.

I bakgrunden tjuvar en bebis. *Leslie Briceño* har fött ett barn i exil.

Om inte en läkare hade valt att rädda mitt liv hade jag inte kunnat skapa ett nytt liv i dag, avslutar hon. IIII

MIN KROPP
MITT VAL!

Abort - världen runt

TEXT: ULF B ANDERSSON GRAFIK: LOTTA LUNDIN

TOTALT ABORTFÖRBUD

- Dominikanska republiken
- El Salvador
- Honduras
- Malta
- Nicaragua
- Vatikanstaten

MÖDRADÖDLIGHET

ANTALET KVINNOR som dör i samband med graviditet eller födsel har minskat markant men fortfarande beräknas 295 000 kvinnor dö varje år. Enligt WHO beror 4,7-13,2 procent av mödradödligheten på osäkra aborter. Det innebär att mellan 14 000 och 39 000 kvinnor årligen beräknas dö efter osäkra aborter.

28 SEPTEMBER

ÅR 1990 hölls en kampanjdag den 28 september för avkriminalisering av abort i Latinamerika och Karibien. Senare har dagen blivit en global protestdag för krav på säkra aborter, kallad "International Safe Abortion Day". Förra året rapporterades om aktioner i 85 länder.

LÄSTIPS

- Anna Dahlqvists bok *"I det tysta: Resor på Europas abortmarknad"* (Atlas) berättar om vad som händer när abort förbjuds.
- I *"Historier om ett brott: Illegala aborter i Sverige på 1900-talet"* (Atlas) berättar historikern Lena Lennerhed om Sverige innan abortlagen kom 1975.

56

miljoner. Så många aborter görs varje år. Omkring

25

miljoner av dessa betraktas som osäkra aborter och av dessa var

8

miljoner farliga aborter. I utvecklingsländerna beräknas

7

miljoner kvinnor ha tvingats uppsöka sjukhus efter en osäker abort.

USA

I DELSTATER SOM Louisiana, Kentucky, Mississippi, Georgia, Alabama och Missouri har beslut fattats om att kraftigt begränsa eller förbjuda aborter. Besluten brukar överklagas av medborgarrättsrörelsen ACLU, American Civil Liberties Union, som hänvisar till Högsta domstolens beslut 1973 i fallet *Roe v. Wade* som innebär att fri abort ingår i rätten till privatliv som skyddas av USA:s konstitution. Det finns en fruktan att en konservativ majoritet i Högsta domstolen skulle kunna upphäva 1973 års beslut.

MEXIKO

I MEXIKO ÄR abort bara lagligt i två delstater; Oaxaca och Mexico City. Den 29 juli beslöt landets Högsta domstol att delstaten Veracruz inte får införa en lag som skulle tillåta abort fram till vecka 12.

GRÖN PROTEST. Demonstranter i Colombias huvudstad Bogotá kräver den 2 mars att författningsdomstolen ska tillåta fri abort.

FOTO: FERNANDO VERGARA/AP/TT

COLOMBIA

FÖRFATTNINGSDOMSTOLEN BESLÖT 2006 att abort ska vara tillåtet när graviditet är resultat av våldtäkt, kvinnans liv eller hälsa är i fara eller om fostret inte är livsdugligt. Den 2 mars beslöt domstolen med sex röster mot tre att inte tillåta abort under andra omständigheter.

NORDIRLAND

DET NÖRDIRLÄNDSKA parlamentet Stormont har varit handlingsförlamat på grund av politiska motsättningar och sommaren 2019 tröttnade den brittiska regeringen och parlamentet i London beslöt att upphäva 1861 års abortförbud i Nordirland.

HAITI

ETT FÖRSLAG FINNS om en ny brottsbalk som ska ersätta den gamla från 1835 och innehåller bland annat att abort ska bli lagligt under vissa omständigheter. Förslaget har väckt protester bland konservativa religiösa grupper.

ARGENTINA

PRESIDENT ALBERTO FERNÁNDEZ meddelade den 1 mars att ett lagförslag om legalisering av abort skulle läggas fram inför kongressen inom tio dagar. Beskedet hälsades med glädje av kvinnorättsorganisationer och Amnesty. Coronan har dock gjort att det politiska livet i Argentina varit nedstängt.

SVERIGE

ÅR 1938 BLEV abort lagligt i Sverige. Olika former av intyg krävdes för att få tillstånd. År 1975 trädde en ny lag i kraft där kvinnor fram till vecka 18 får göra abort utan utredning. Sen abort fram till vecka 21+sex dagar kan beviljas av Socialstyrelsens medicinska råd. Mellan 35 000 och 38 000 aborter görs varje år. År 2019 var det 36 000 aborter. Under 2019 utfördes 85 procent av aborterna före vecka 9, enligt Socialstyrelsen.

FOTO: JAMES GOURLEY/EPA/TT

ANTI-ABORT. Tusentals abortmotståndare samlades i Sydney när delstatsparlamentet i New South Wales i september 2019 skulle fatta beslut om att avkriminalisera abort.

SYDKOREA

DEN 11 APRIL 2019 meddelade författningsdomstolen att den nuvarande abortlagen från 1953 måste upphävas. Enligt den lagen ges bara rätt att göra abort vid våldtäkt, incest, vid fara för kvinnans liv eller skadat foster. I andra fall kan kvinnan och läkare som utför abort dömas till fängelse. Författningsdomstolen gav parlamentet fram till 31 december 2020 att införa en ny lag.

SLOVAKIEN

DEN 10 SEPTEMBER utfärdade Amnesty en blyxtaktion. Parlamentet diskuterar ett nytt lagförslag om inskränkningar i aborträtten. Den 7 september skrev 111 europeiska organisationer, däribland Amnesty, Human Rights Watch, IPPF och RFSU, till parlamentet med en uppmaning att avvisa förslaget och "avstå från fortsatta försök att begränsa kvinnors reproduktiva rättigheter i Slovakien". Den 5 december 2019 fick ett tidigare förslag om begränsningar i aborträtten stöd av 59 av 150 ledamöter och gick därmed inte igenom.

NYA ZEELAND

DEN 18 MARS röstade parlamentet med 68 mot 51 röster för att tillåta fri abort fram till vecka 20. Den tidigare lagen från 1977 krävde intyg från två läkare om allvarligt hot mot kvinnans hälsa för att tillåta abort.

AUSTRALIEN

DEN 26 SEPTEMBER 2019 blev New South Wales den sista delstaten i Australien som avkriminaliserade abort. Med 26 röster mot 14 beslöt överhuset att upphäva lagen från år 1900 och abort tillåts till vecka 22. Delstaten South Australia har dock kvar begränsningar i kvinnans rätt att välja.

NAVID AFKARI AVRÄTTAD

 IRAN. Över hela världen har människor, organisationer och politiska ledare protesterat mot dödsdomen mot **Navid Afkari**, en 27-årig framgångsrik brottare i Iran. Inom idrottsvärlden har bland annat IOK, Internationella olympiska kommittén, och internationella brottarförbundet engagerat sig i frågan.

Den 12 september kom beskedet att Navid Afkari hade avrättats utan att hans familj eller advokat hade underrättats i förväg. Amnesty fördömde avrättningen och kallade det för en "travesti på rättvisa".

– Ett antal domare i olika domstolar använde framtvingade "erkännanden" som hade nåtts

under tortyr för att döma honom och vägrade konsekvent att undersöka Navid Afkaris klagomål om tortyr, sade **Diana Eltahawy**, biträdande chef för Amnestys avdelning för Mellanöstern och Nordafrika.

Navid Afkari deltog i en regeringskritisk demonstration den 2 augusti i staden Shiraz 2018. Han greps den 17 september 2018 och dömdes

för mord på en säkerhetsagent i Shiraz. Iransk TV sände den 5 september 2020 en video där Navid Afkari påstods ha erkänt mordet. **||||**

Navid Afkari

FOTO: RICARDO FRANCO/EPA/TT

PÅ FLYKT. Personer som flytt undan striderna i Pemba i norra Moçambique.

Konflikten

Amnesty anklagar armén i Moçambique för övergrepp i kampen mot en islamistisk grupp i norra delen av landet.

 MOÇAMBIQUE. I provinsen Cabo Delgado i norra Moçambique har striderna trappats upp de senaste månaderna. Sedan 2017 har islamistiska rebeller, som lokalt kallas al-Shabaab, gått till attack mot byar och säkerhetsstyrkorna. Den 11 augusti intogs hamnstaden Mocímboa da Praia för andra gången detta år och enligt FN:s flyktingorgan UNHCR har nu över 200 000 människor tvingats fly från sina hem.

Islamiska staten – Centralafrikanska provinsen, ISCAP, har förklarat att de ligger bakom attackerna.

Amnesty International har tidigare belyst övergrepp från den väpnade gruppen.

Den 9 september publicerade Amnesty videor och bilder som visar hur personer i uniformer från Moçambiques säkerhetsstyrkor gör sig skyldiga till övergrepp. Det handlar om tortyr och misshandel av fångar, möjliga utomrättsliga

trappas upp

avrättningar och hur ett antal kroppar slängs ner i en massgrav.

– De fasansfulla videor och bilder vi har analyserat är bevis för allvarliga människorättskränkningar och ett chockerande våld som äger rum i Cabo Delgado, långt bort från det internationella strålkastarljuset, sade *Deprose Muchena*, Amnestys chef för östra och södra Afrika. Övergrepp som tillskrivs al-Shabaab kan aldrig rättfärdiga övergrepp från Moçambiques säkerhetsstyrkor.

Amnesty kräver att myndigheterna omedelbart beordrar säkerhetsstyrkorna att upphöra med övergrepp mot fångar och ställer de ansvariga för tortyr eller utomrättsliga avrättningar inför rätta.

Moçambiques regering svarade den 10 september med ett uttalande på Youtube. Där ifrågasattes varför Amnesty fokuserade på våld och övergrepp från regeringsstyrkor och inte våldet från grupperna som gör uppror. I uttalandet hävdade

också regeringen att rebeller är kända för att uppträda i regeringsarméns uniformer.

Konflikten i norra Moçambique har också ökat attackerna mot medierna i landet. Den 24 augusti ödelades redaktionen för den oberoende veckotidningen Canal de Moçambique i huvudstaden Maputo vid ett brandattentat. Tidningens vd och chefredaktör har tidigare åtalats för "avslöjande av statshemligheter" och "konspiration mot staten" efter en artikel om striderna i Cabo Delgado där det påstods att det finns hemliga avtal mellan ministerrar och bolag som utvinner naturgas.

Provinsen är rik på naturtillgångar och för regeringen i Moçambique är läget bekymmersamt. Det har spekulerats att soldater från andra länder i samarbetsorganet SADC, där 16 länder i södra Afrika ingår, kommer att skickas till Cabo Delgado för att bekämpa jihadisterna. **||||**

ULF B ANDERSSON

ÖVERSTE DÖMD TILL 133 ÅRS FÄNGELSE

 EL SALVADOR. **Orlando Montano**, 76, dömdes den 11 september till 133 års fängelse av en spansk domstol. Han överlämnades hösten 2017 från USA till Spanien för att åtalas för de uppmärksammade morderna den 16 november 1989 på fem spanska jesuitpräster vid UCA, det centralamerikanska universitetet i huvudstaden San Salvador.

Rättegången i Spanien hölls enligt landets principer om universell jurisdiktion, det vill säga att rättegångar för folkrättsbrott kan hållas även när brotten inte har begåtts i Spanien.

Orlando Montano, som också under en period var minister för säkerhetsfrågor, befanns skyldig till morderna på de fem spanska medborgarna. Han medgav att han hade tillhört gruppen "La Tandona", en grupp arméofficerare som tillhörde eliten men förnekade inblandning i mordet på de fem

spanjorerna och en salvadoransk präst och två kvinnor som också mördades.

Morden var ett försök att hindra prästernas försök att få ett slut på inbördeskriget (1980-1992) i El Salvador genom medling mellan regeringen och vänstergerillan

Offren den 16 november 1989.

FMLN. Mördarna försökte kasta skulden på FMLN men effekten blev istället en internationell proteststorm mot armén och dödspatrullerna i El Salvador.

Ännu har ingen rättegång om morderna den 16 november 1989 hållits i El Salvador och en omfattande straffrihet råder.

– Denna historiska dom i Madrid är ett viktigt steg i sökandet efter rättvisa för offren för den väpnade konflikten i El Salvador, sade **Erika Guevara-Rosas**, Amerikachef vid Amnesty International. Det är oacceptabelt att nästan 30 år efter fredsavtalet så åtnjuter de som bär ansvar för brotten straffrihet. **||||**

”Lägg ner åtalen”

Den 1 september gjorde polisen i Indonesiens huvudstad Jakarta en räd mot en lägenhet och dussintals personer greps. Nio män som befann sig i lägenheten kvarhölls och hotas nu av åtal. Polisen hävdar att de bröt upp ett "gay party" och berättade på en presskonferens att ett antal kondomer tagits i beslag. **Usman Hamid**, chef för Amnesty Indonesien, krävde att denna typ av räder upphör och att alla anklagelser läggs ned. Samkönat sex är inget brott i Indonesien, påpekar Usman Hamid.

FYRA DÖMDA FÖR TERRORISTBROTT

 TURKIET. Den 3 juli kom domen mot de elva människorättsförsvarare som greps i Turkiet för tre år sedan. Fyra av dem dömdes till fängelsestraff. Två av dem som fälls är den tidigare ordföranden för Amnesty i Turkiet, **Taner Kılıç** och den före detta generalsekreteraren för Amnesty i Turkiet **İdil Eser**. Taner Kılıç döms till sex år och tre månaders fängelse för medlemskap i en terrororganisation. **Özlem Dalkıran**, İdil Eser och **Günal Kurşun** döms

för att ha assisterat en terrororganisation till vardera 25 månaders fängelse. Domarna kommer att överklagas. Sju personer frikändes, däribland den svenska IT-konsulten **Ali Gharavi**.

– Idag har vi bevittnat en parodi på rättvisa av gigantiska mått, sade svenska Amnestys generalsekreterare **Anna Lindenfors**. Vi fortsätter att kämpa för dessa fyra och för de tusentals andra som också fängslats helt godtyckligt i Turkiet. **||||**

KAMPEN för RÄTTVISA

GREKLAND

HUVUDSTAD: Aten.

POLITIK: Militär-diktatur 1967-1974.

Grekland har drabbats hårt av en ekonomisk skuldskris det senaste årtiondet. Alexis Tsipras och vänsterpartiet Syriza vann valet 2015 och bildade regering med ett nationalkonservativt parti. Vid valet 2019 återfick liberalkonservativa Ny demokrati under Kyriakos Mitsotakis regeringsmakten. Förhållandet till grannen Turkiet är kyligt och i augusti skärptes läget i östra Medelhavet där bägge sidor laddade upp militärt.

YTA: 131 957 km² (Sverige: 449 964 km²).

BEFOLKNING: 10,8 miljoner.

Den 21 oktober ställs två butiksinnehavare och fyra poliser inför rätta för att ha orsakat *Zacharias "Zak" Kostopoulos* död hösten 2018. Han var en känd hbtq-aktivist och queerartist och hans död har lett till omfattande protester.

TEXT OCH FOTO: ULRICA WALMARK

Den 21 september är det två år sedan hbtq-aktivisten och queerartisten *Zak Kostopoulos*, eller *Zackie Oh* som han också kallades, sparkades till döds mitt på ljusa dagen i centrala Aten.

Händelsen spreds snabbt i media och Zak porträtterades som knarkaren som hade gjort ett misslyckat rånförsök och som dömt av de skador som han själv åsamkat sig då han kröp ut genom ett trasigt fönster. Inte ens efter att den första filmen släppts som visar hur två män besinningslöst miss-handlar Zak ändrades bilden.

Zak hade gått in i en juvelerbutik och dörren bakom honom hade gått i lås. Butikens ägare som befann sig utanför tillsammans med en annan butiksinnehavare slog då sönder ett av fönstren och Zak kryper ut samtidigt som männen sparkar honom i huvudet.

Några dagar senare släpptes en annan

film som visar hur polis som kommit till platsen både sparkar och står på Zak där han ligger orörlig på marken. Han förses med handfängsel och körs i ambulans till sjukhus där han omgående dödförklaras.

Polisen blev ifrågasatt för sitt agerande och polisfackets ordförande *Dimosthenis Pakos* kom med ett uttalande och sade, "det här är praxis, vare sig ni gillar det eller ej".

Zoe Kokalou var nära vän med Zak. Hon är också med och driver organisationen "Justice for Zak", som startades av Zaks vänner och familj för att ge honom upprättelse.

– Vi kände inte alls igen den bild av vår vän som spreds i media, berättar hon när vi ses på ett kafé i närheten av Victoriatorget i centrala Aten.

Zoe Kokalou berättar om sitt första möte med Zak på ett kafé en sommardag 2009:

FAMILJEMIDDAG. Zak Kostopoulos med sina föräldrar. FOTO: PRIVAT

– Det var jättevarmt och jag var så törstig att jag drack upp allas vatten i vårt sällskap. Zak satt vid ett bord bredvid oss och jag sträckte mig även efter hans glas. Då säger han, "normalt brukar folk inte dricka från samma glas som jag eftersom jag är hiv-positiv".

– Åt helvete med hiv, svarade jag och drack upp hans vatten.

Zoe Kokalou berättar att Zak via sociala medier och i tidningsartiklar spred kunskap om olika sociala frågor och hur hans historier om sig själv räddade livet på en ung tjej, vilse i sin könsidentitet, och fick henne att avstå självmord.

– Han räddade många liv bara genom att vara sig själv och göra det annorlunda normalt, säger *Zoe Kokalou*.

År 2015 var en svår tid i Grekland med både ekonomisk kris och flyktingkris. Mitt i allt detta skapar Zak sitt alter ego *Zackie Oh* och börjar uppträda på klubbar och olika event. Inte sällan går de pengar hon drar in till olika hjälporganisationer eller till att organisera prideparader i mindre städer.

– *Zackie Oh* var allt det som Zak alltid hade velat vara. Hon/han var orädd och kämpade mot orättvisor. Varje del av henne och honom var politisk. Men queer är farligt och Zaks liv var inte lätt. Han slogs inom gayrörelsen men även inom sig själv och mot homofoberna, mot fascisterna. Men han var älskad av sin familj för allt det han var, säger *Zoe Kokalou*.

Fyra veckor efter Zaks död kom test-

SAKNAD. Zak Kostopoulos döddes den 21 september 2018.

FOTO: AMNESTY INTERNATIONAL

FÖREVIKAD. Ett halvår efter att Zak dödades tatuerade Zoe Kokalou hans porträtt på sin arm. Nu funderar hon på att tatuera en färgglad Zackie Oh på den andra armen.

resultatet som visar att han varken hade alkohol eller droger i sitt blod när han dog. Plötsligt var Justice for Zak inte längre ensam utan nu anslöt sig även politiska organisationer och andra till Zaks försvar.

– Zaks fall visar även på fobi mot missbrukare och att vissa människors liv inte är värda någonting, säger Zoe Kokalou. Hade han varit en anonym knarkare eller flykting hade ingen fört hans talan. Så blir det när ett samhälle accepterar fascistiska tankgångar i det vardagliga livet. Detta är arvet efter Gyllene Gryning. De normaliserade avhumaniseringen av människor som var annorlunda.

Eirini Gaitanou på grekiska Amnesty bekräftar Zoe Kokalous bild och skriver i ett mejl att Zaks fall speglar flera av de problem som finns i vissa delar av det grekiska samhället: attacker mot den som är svag, djupa fördomar och stereotyper, rädslan för det som är annorlunda och försök att påverka och styra den allmänna opinionen genom att manipulera den offentliga debatten.

Spridning av falska nyheter om Zaks död och stigmatisering av hela sociala grupper som narkotikamissbrukare och hbtqi-personer är exempel men här finns också systemproblemet med våld från polis som inte är en ”isolerad händelse” och polisens närmast fullkomliga straffrihet.

Eirini Gaitanou skriver vidare att

Amnesty International under lång tid har dokumenterat hur polisen har missbrukat sina befogenheter. I två rapporter beskrivs misshandel och tortyr med falanga, våldtäkt med batong och elchocker. Amnesty dokumenterar hela tiden nya fall och särskilt under det senaste året har det rapporterats om flera incidenter av övergrepp och misshandel från polisen.

Europadomstolen för mänskliga rättigheter, ECHR, i Strasbourg har konstaterat flera fall i Grekland som bryter mot artikel 2 (rätten till liv) och 3 (förbudet mot tortyr och förnedrande behandling) i Europakonventionen om mänskliga rättigheter.

Panayote Dimitras på organisationen Greek Helsinki Monitor har representerat flera av dem som fått sina fall prövade i ECHR. Han skriver i ett mejl att även om polisen fälls i domstolen så leder det nästan aldrig till några disciplinära åtgärder

HYLLNING. Årets prideparad 27 juni stannade till på den plats där Zak dödades och Zoe Kokalou (i svart) och de andra i Justice for Zak gör en gatumålning utanför juvelerbutiken.

eller straff. Inte heller den Ombudsman som inrättades 2018 för att utreda klagomål på polis har haft någon effekt och rapporten som gjordes om hur man verkställer ombudsmannens resultat har inte offentliggjorts.

När vi ber civilförsvarsminister Michalis Chrysochoidis kommentera de uppgifter som framkommit om polisens rutinmässiga ansvarsfrihet och varför man inte tar hänsyn till domar i ECHR blir svaret endast, ”polisens allmänna uppförande gentemot medborgare är av grundläggande betydelse för ministeriet och polismyndigheten, med viljan av nolltolerans mot incidenter” och poängterar att ”alla incidenter skickas vidare till Ombudsmannen”.

Advokat Annie Paparrousou representerar Zak Kostopoulos familj. När vi ses på hennes kontor berättar hon upprört om polisens ovilja att utreda Zaks död:

– På platsen finns flera övervakningskameror men ingen av filmerna samlades in och inga vittnen hördes, inte ens butiksinnehavaren trots att man visste att han var inblandad i Zaks död. Platsen spärrades heller aldrig av och det gjordes ingen brottsplatsundersökning utan butiksinnehavaren tilläts omgående att städa både i och utanför sin butik.

Efter bara några dagar lade åklagaren ner fallet. För att tvinga åklagarmyndigheten att öppna upp utredningen igen tog de hjälp av researchgruppen Forensic Architecture, som är baserad i London. De dammsög internet på mobilfilmer som publicerats på nätet över dådet och fick även tag på en film från en övervakningskamera.

– Enligt obduktionsrapporten orsakade alla slagen tillsammans Zaks död. Nu kan vi förstå varför de inte ville utreda och varför åklagaren ville lägga ner fallet. De vill dölja vad deras egna anställda har gjort, säger Annie Paparrousou. ■■■

+ DET HÄR GÖR AMNESTY

AMNESTY HAR engagerat sig i fallet och har sedan i december 2018 krävt att de grekiska myndigheterna ska utreda Zak Kostopoulos död och ställa de ansvariga inför rätta.

GYLLENE GRYNING

DET NAZISTISKA PARTIET Gyllene gryning fick vid valet 2012 sju procent av rösterna och därmed 21 av de 300 platserna i parlamentet. Medlemmar i partiet anklagades för överfall och mord. Vid valet 2019 fick partiet tre procent av rösterna och åkte ut ur parlamentet. Medlemmar i partiet deltog på den bosnienserbiska sidan i kriget i Bosnien och var aktiva vid folkmordet i Srebrenica sommaren 1995.

En av partiets två ledamöter i Europaparlamentet, **Yiannis Lagos**, lämnade i juli 2019 partiet. Lagos är åtalad för mordet år 2013 på rapparen **Pavlos Fyssas**.

AKTIVISTER GRIPS

KAMBODJA. Den 10 september uppmanade Amnesty myndigheterna i Kambodja att upphöra med förföljelserna av människorättsförsvarare och andra som fredligt uttrycker sina politiska åsikter.

– **Hun Sens** regering verkar ha bestämt sig för att sätta stopp för avvikande åsikter i alla delar

av det kambodjanska samhället, sade **Ming Yu Hah**, biträdande regional kampanjchef på Amnesty.

Mellan 13 augusti och 7 september greps tio personer och anklagas för ”uppvigling”. Bland de gripna finns en rappare, en buddistmunk och flera miljöaktivister. **||||**

”Skandalös dom”

Amnestys utredare för södra Kaukasus, **Natalia Nozadze**, riktade den 3 september skarp kritik mot myndigheterna i Azerbajdzjan sedan **Tofiq Yagublu**, en av ledarna för oppositionspartiet Musavat, dömts till fyra år och tre månaders fängelse för ”huliganism”. Han ska ha attackerat ett gift par efter en trafikolycka 22 mars och Amnesty tror att anklagelsen är uppdiptad.

AZIMJAN ASKAROV HAR DÖTT

KIRGIZISTAN. Den 22 juli fick advokaten till den livstidsdömda samvetsfången **Azimjan Askarov** besöka sin klient i ett straffläger i Kirgizistan. Advokaten **Valeryan Vahitov** konstaterade att Askarovs hälsotillstånd var mycket dåligt och den 24 juli lyckades advokaten få Askarov inlagd på ett fängelsesjukhus.

Den 25 juli kom beskedet att Azimjan Askarov hade avlidit, officiellt på grund av dubbelsidig lunginflammation. Hans advokat

AVLIDEN. **Azimjan Askarov** i rättssalen 2016.

tror dock att covid-19 var dödsorsaken och att fängelsemyndigheterna vägrade att ge Askarov vård i tid.

– Det måste göras en skyndsam och opartisk undersökning av Azimjan Askarovs död, sade **Elizabeth Throssel**, talesperson vid FN:s människorättskontor i Genève den 28 juli.

Den 13 maj beslöt högsta domstolen i Kirgizistan att livstidsdomen mot Azimjan Askarov skulle upprätthållas. Han dömdes i september 2010 efter oroligheterna i södra Kirgizistan då hundratals personer dödades i sammandrabbningar mellan uzbeker och kirgizer. Askarov dokumenterade våldet mot uzbeker och har fått flera internationella priser. Amnesty är en av de organisationer som har arbetat för Askarovs frigivning och flera Amnestygrupper i Sverige har engagerat sig. **||||**

FOTO: THEIN ZAW/AP/TT

INGA SVAR. Ett av företagen som Amnesty pekar ut och som inte svarat på frågor är det sydkoreanska företaget Inno Group, som utvecklar lyxfastigheter som vid detta bygge i Rangoon, Myanmars största stad.

Företagen som göder militären

MYANMAR. Den 9 september anklagade Amnesty International en rad multinationella företag för att bidra till finansieringen av militären i Myanmar. I rapporten *”Military Ltd: The company financing human rights abuses”* visar Amnesty genom läckta dokument hur Myanmars militär får enorma intäkter genom aktier i Myanmar Economic Holdings Limited (MEHL). Det är ett slutet företagskonglomerat med verksamheter inom gruv-, öl-, tobak-, textil- och i banksektorn. MEHL har i sin tur partnerskap med både lokala och utländska företag, bland annat den japanska bryggerijätten Kirin och sydkoreanska ståljätten POSCO.

Kirin är ett av världens största bryggerier, med drycker som Kirin Ichiban, som säljs i Sverige, och San Miguel, Lion och Fat Tire som säljs i barer och butiker över hela världen. POSCO, en av världens största stålproducenter, producerar en rad stålprodukter för bil-, bygg- och varvsindustrin.

Militären har en stark ställning i Myanmar sedan militärkuppen 1962. Fram till 2010 styrde militären i olika skepnader och först 2015 hölls fria val där NLD under ledning av *Aung San Suu Kyi* vann. Militären har dock enligt författningen tillräckligt många reserverade platser i parlamentet för att kunna blockera beslut. Militärens inflytande över näringslivet är också betydande.

1990 grundades MEHL av den då styrande militären. MEHL leds och ägs fortfarande av verksamma och pensionerade militärer. Exakt hur kopplingen ser ut är hemligt, men MEHL förser Myanmars militär med stora inkomster i tillägg till dess officiella del av statsbudgeten.

I en rapport från FN:s *”International Fact-Finding Mission on Myanmar”* den 5 augusti 2019 kartlades hur militären har använt sina egna företag och utländska bolag för att stödja brutala operationer mot etniska

grupper. I rapporten uppmanas FN:s säkerhetsråd och FN:s medlemsstater att införa riktade sanktioner mot företag i Myanmar som kontrolleras av militären och avbryta alla kontakter med dessa.

– De här dokumenten ger nya bevis för hur Myanmars militär drar nytta av MEHL:s enorma affärsimperium och tydliggör kopplingen mellan landets militär och MEHL, sade *Mark Dummett*, chef för Business, Security and Human Rights-teamet på Amnesty International när rapporten presenterades. Bland dem som drar nytta av MEHL:s verksamhet finns ansvariga för några av de värsta kränkningarna av mänskliga rättigheter i Myanmars samtidshistoria. Det handlar inte om att MEHL oavsiktligt finansierar brott mot mänskliga rättigheter, hela bolagets styrelse består av militärer på hög nivå.

ULF B ANDERSSON

”285 CIVILA DÖDADE SEDAN JANUARI”

KAMERUN. Den 27 juli uppgav Human Rights Watch, HRW, att minst 285 civila har dödats i nordvästra och sydvästra regionerna i Kamerun sedan i januari. Sedan slutet av år 2016 pågår en väpnad konflikt mellan regeringen och grupper som har utropat utbrytarstaten Ambazonia i de engelsktalande delarna av landet. Regeringen avvisade HRW:s uppgifter.

– Återigen kommer en attack från en så kallad NGO, som har blivit en humanitär trojansk häst för utländska makter, sade ett språkrör vid försvarsministeriet.

Även separatisterna anklagades av HRW för dödande av civila. Omkring 900 000 människor beräknas ha flytt sedan konflikten inleddes medan 800 000 barn inte kan gå i skolan.

Under sommaren har försök gjorts för att starta fredssamtal mellan regeringen och fängslade separatistledare. Flera fraktioner i Ambazonia står dock utanför samtalen.

1961 förenades tidigare franska och brittiska kolonialområden till den federala republiken Kamerun. Federalismen upphävdes dock och invånare i det tidigare brittiska Kamerun har ansett sig diskriminerade. **||||**

POET DÖMD FÖR BANDEROLL

MYANMAR. Den 4 september dömdes aktivisten och poeten **Maung Saungkha** för att ha satt upp en banderoll den 21 juni i år över en gata i Rangoon, Myanmars största stad. Han fick välja mellan 15 dagars fängelse och 30 000 kyat (drygt 200 kronor) i böter och valde böter. På banderollen fanns texten ”Stängs internet ner för att dölja krigsförbrytelser i Rakhine?”.

I juni 2019 införde myndigheterna en begränsning av internettrafiken i delstaterna Rakhine och Chin sedan strider mellan armén och AA, Arakan Army, hade intensifierats. **||||**

Ny lag **slår hårt** mot transpersoner

UNGERN

HUVUDSTAD:
Budapest

POLITIK: Efter andra världskriget hamnade landet under sovjetisk kontroll. Hösten 1956 ledde kommunistpartiets ledare Imre Nagy den ungerska revolutionen som krossades av Sovjets inmarsch. Nagy och andra ledare avrättades. Sommaren 1989 revs Järnridån och kommunistregimen gick med på flerpartival. Sedan 2010 styrs Ungern av Viktor Orbán, ledare för nationalkonservativa partiet Fidesz.

YTA: 93 030 km²
(Sverige: 449 964 km²).

BEFOLKNING:
9,8 miljoner.

Trycket blir allt hårdare på minoriteter i Ungern. I maj blev det förbjudet för transpersoner att byta juridiskt kön. Över 100 000 personer stödde Amnestys protestaktion.

TEXT OCH FOTO: BENGT SIGVARDSSON

Cornelias långa, bruna hår glittrar i röda nyanser. 22-åringen är lätt sminkad och klädd i en blom-mig blus med matchande slitna blåjeans.

– Jag har bröst och en vagina, men enligt ungersk lag måste jag byta om i omklädningsrum för män, säger hon.

Vi träffas på ett kafé i Ungerns huvudstad Budapest. Den 28 maj i år trädde lagparagraf 33, som förbjuder transpersoner att byta juridiskt kön, i kraft. Cornelia föddes med penis, men insåg tidigt att hon var kvinna. I september 2019 genomgick hon en medicinsk könskorrigering i Serbien.

– Jag är en kvinna, men i mitt födelsebevis står det att jag är man. Nu är de uppgifterna huggna i sten. Vill man ändra sitt namn måste det överensstämma med det biologiska könet som man tilldelades i födelsebeviset. Det finns inga könsneutrala ungerska namn, säger Cornelia.

Hon har nyss tagit sin universitetsexamen. När hon söker arbete möts hon av förvånade ansiktsuttryck hos arbetsgivarna när

de ser hennes manliga namn på id-kortet. Tågkonduktörer har skrattat åt henne när hon har visat sitt leg. Hon har inte gått ut och roat sig på flera år av rädsla för att hennes id-kort ska ifrågasättas av dörrvakter. Blir hon inlagd på sjukhus hamnar hon på en avdelning för män.

– Jag har inte varit på en statlig läkarmottagning på tre år eftersom de i väntrummet kommer att skrika ut mitt manliga namn. Alla kommer att stirra på mig, säger Cornelia.

Ar 2003 blev det möjligt att ändra sitt juridiska kön i Ungern. Det var en ganska enkel procedur, men rättigheten garanterades aldrig i lagstiftningen.

– Under andra hälften av 2017 slutade myndigheterna att acceptera ansökningar om könsbyte. Sedan blev det möjligt igen i början av 2018. Jag lämnade in min ansökan i juni 2018, säger Cornelia.

I mitten av juli 2018 kom beskedet att inga ansökningar som hade inkommit efter

TUFF KAMP. 22-åriga Cornelia har kämpat i över tre år för få byta sitt namn och juridiska kön. Nu ger hon upp och lämnar Ungern. Hon heter egentligen något annat.

den 25 maj accepterades. Cornelia var dock säker på att proceduren skulle komma igång igen. Den 31 mars, i år, släcktes hoppet. Då lade regeringen fram lagförslaget om att förbjuda personer att ändra sitt juridiska kön.

– Jag tänkte ”nej, nej, nej, de kan inte göra så här mot oss”. Det kändes som om hela min framtid kollapsade, säger Cornelia.

Den ungerske premiärministern Viktor Orbán och hans nationalkonservativa parti, Fidesz, kom till makten 2010 och vann även valet 2014 och 2018. I koalition med Kristdemokratiska folkpartiet, KDNP, har de två tredjedelars majoritet i parlamentet. Den 19 maj antog parlamentet paragraf 33. 134 ledamöter röstade ja, 56 röstade nej medan fyra lade ned sin röst.

Nio dagar senare undertecknades lagen av presidenten och trädde därmed i kraft. Tidigare har Cornelia uppfattat det som att ungrarna i gemen har sett det som en privat angelägenhet om någon vill byta kön.

– Nu tvingas folk ta ställning till om de är för eller mot att transpersoner ska få byta juridiskt kön. Min existens blir en åsikt och jag vill inte vara en åsikt, säger hon.

Hon säger att alla transpersoner nu vill lämna Ungern. Det är dock inte möjligt för EU-medborgare att få flyktingstatus i andra EU-länder. Det är en lång process innan man kan få medborgarskap i ett annat land inom EU.

Cornelia har fått stipendium för studier i Paris i höst. Där kan hon skriva in sig på universitetet med sitt kvinnliga namn, ett första steg innan hon får franskt medborgarskap och ett pass med sitt kvinnliga namn.

TRANSFLAGGA. Visste du att det fanns en sådan? De ljusblåa respektive ljusrosa färgerna står för de traditionella kill- och tjejfärgerna. Randen i mitten är vit, för dem som är intersexuella, genomgår könskorrigering eller anser sig ha ett neutralt eller odefinierat kön.

”Ibland känns det som om jag inte vill leva i denna värld längre. Alla dörrar stängs för oss.”

Tina Kolos Orbán

av regeringens krig mot den så kallade genusideologin. I oktober 2018 förbjöds genusstudier i Ungern. I maj 2020 antog parlamentet en deklaration som förkastade Istanbulkonventionen om förebyggande och bekämpning av våld mot kvinnor och våld i hemmet.

Motiveringen var bland annat att den beskriver kön som en social konstruktion. Transvanilla representerar 23 ungerska transpersoner, som inte har fått sina ansökningar om att byta juridiskt kön godkända, i Europadomstolen för Mänskliga Rättigheter, ECHR, i Strasbourg,

– Vi är övertygade om att domslutet i ECHR kommer att respektera transpersoners rättigheter, men vi vet inte om regeringen kommer att rätta sig efter det, säger Tina Kolos Orbán.

Paragraf 33 kom som ett slag i ansiktet på Tina Kolos Orbán. Hen är utbränd och vet inte hur länge hen orkar fortsätta kämpa.

– Jag får stöd av min familj och Transvanilla. Det uppskattar jag, men ibland känns det som om jag inte vill leva i denna värld längre. Alla dörrar stängs för oss, säger hen.

– Jag kommer aldrig att få ett ungerskt pass med mitt kvinnliga namn, därför kommer jag att ge upp mitt ungerska medborgarskap, säger hon.

I staden Kecskemét träffar jag Tina Kolos Orbán som är vice ordförande i transorganisationen, Transvanilla.

– Jag är icke-binär och planerade att byta till ett mansnamn, men den nya lagen har gjort det omöjligt, säger hen.

Hen menar att paragraf 33 är en del

Hättér Society är Ungerns största hbtqi-organisation. Kommunikationschefen, Luca Dudits, drar paralleller mellan utvecklingen i Ungern och den i Polen där regeringspartiet PiS, Lag och rättvisa, ifrågasätter hbtqi-rättigheter. I Polen driver emellertid den katolska kyrkan och konservativa kristna organisationer på homofobin.

– Både i Polen och Ungern fokuserar regeringarna på att skydda traditionella familjevärderingar, men här är religiösa grupper inte lika pådrivande, säger Luca Dudits.

År 2012 ändrades konstitutionen i Ungern till att förklara äktenskapet som ett förbund mellan man och kvinna.

– 2013 antogs ett tillägg i familjelagstiftningen som förbjuder samkönade par att adoptera barn, säger Luca Dudits.

Hittills har samkönade par kunnat adoptera barn såvida endast en av dem står som vårdnadshavare, men premiärministern har sagt att det finns kryphål i adoptionslagen som bör täppas igen. I maj 2019 jämförde

parlamentets talesman, László Kövér, homosexuella par som vill adoptera barn med pedofiler.

– Det är inte bara hbtqi-personer som utsätts. 2018 blev det förbjudet att vara hemlös. Även flyktingar och romer attackeras, säger Luca Dudits.

Förslaget om paragraf 33 kom när corona-pandemin rasade som värst i Ungern (se Amnesty Press nummer 2). Det var en dag efter att parlamentet hade gett premiärministern och regeringen rätt att tillfälligt stifta och upphäva lagar samt styra landet under dekret på obestämd tid (vilket upphävdes senare under våren).

Det gick inte att mobilisera folk till demonstrationer eftersom utgångsförbud rådde, men Hättár deltog i Amnesty Internationals kampanj (se Fatta Pennan nummer 2/2020) för att paragraf 33 ska granskas av Konstitutionsdomstolen. Den 2 juli överlämnades en begäran om det till Ombudsmannen Ákos Kozma som tillträdde posten i september 2019. Kampanjen har samlat in över 13 000 underskrifter i Ungern och cirka 105 000 internationellt. På Amnesty Internationals kontor i Budapest säger ungerska Amnestys chef, David Vig, att Ombudsmannen inte har gett någon respons.

– Amnesty International kritiserar regeringen. Därmed är den inte intresserad av att ha kontakt med oss, men Ombudsmannen borde ändå göra sitt jobb, säger han.

Det har blivit svårare för civilsamhällesorganisationer och journalister att kommunicera med myndigheter. Allt fler kanaler att nå ut till allmänheten stryps.

– I november, 2019, läckte ett mejl ut där anställda på public service uppmanades att inte nämna uttalanden från Amnesty International och Human Rights Watch i sina sändningar, säger David Vig.

Om man misslyckas att få paragraf 33 annullerad via det ungerska rättssystemet kommer Amnesty-Ungern att ta fallet vidare till Europadomstolen, ECHR, i Strasbourg.

– Domar från ECHR och EU-domstolen

”Amnesty International kritiserar regeringen. Därmed är den inte intresserad av att ha kontakt med oss.”

David Vig, chef ungerska Amnesty

implementeras för det mesta i Ungern, men ofta endast delvis, säger David Vig.

Efter att EU-domstolen nyligen klassade transitzonerna för flyktingar vid Ungerns gränser som interneringsläger stängde regeringen dem.

– Men regeringen ändrade samtidigt asylprocessen. Nu kan flyktingar inte söka asyl i Ungern längre. De kan endast göra det i Kiev eller Belgrad, säger David Vig.

Amnesty International-Ungern kommer att fortsätta att mobilisera människor mot lagen. David Vig gläds åt att 105 000 personer har undertecknat upploppet mot paragraf 33.

– Det skedde när corona-pandemin härjade som värst. Runtom i världen förloade människor sina jobb eller drabbades av andra problem, men de visade ändå sin solidaritet med ungerska transpersoner. Det betyder oerhört mycket för dem, säger han. ■■■

Fotnot: Cornelias namn är fingerat.

PARAGRAF 33

DEN NYA LAGEN GÖR det förbjudet att byta det kön som finns i en persons födelsebevis. Detta kön ska dessutom finnas med på alla officiella dokument, till exempel ett id-kort. Amnesty och andra kritiker anser att lagen kränker mänskliga rättigheter för trans- och intersexpersoner då paragraf 33 förvägrar dem rätten att få möjlighet till juridiskt erkännande av sin självupplevda könsidentitet.

98

DAGAR – Fångade i rädsla

Efter femton års exil från hemlandet kunde **Reshma Mansuri Löw** äntligen återvända till det Indien där hon föddes och växte upp.

Det var med en känsla av eufori hon och maken **Mattias Löw** landade i Bombay på hennes födelsedag i februari 2020. Men det som skulle bli en resa för återkoppling till minnen från barndomen, förvandlades till en otänkbar upplevelse av oro kring en oviss framtid. 2020 kom att bli en global manifestation av ansiktsmasker och social distansering. Coronapandemin slog till utan större förvarning, och öppnade upp mängder av utmaningar som var omöjliga att förutse. I Indien, med nära 1,4 miljarder invånare, där mer än två tredjedelar av befolkningen lever på mindre än 2 USA-dollar/dag, förvandlades livet till en otänkbar humanitär katastrof över en natt mellan den 24 och 25 mars. Paret **Mansuri Löw** blev fast i världens striktaste "lockdown" och bestämde sig för att dokumentera den rädsla de mötte i människors blickar i ett fotoessäprojekt. Efter nära fem månader i Kerala, Manipur, Calcutta, Bangalore och Bombay, varav 98 dagar i Indiens "lockdown", lyckades Reshma och Mattias komma med ett evakueringsflyg hem till Sverige i juli 2020. ■■■

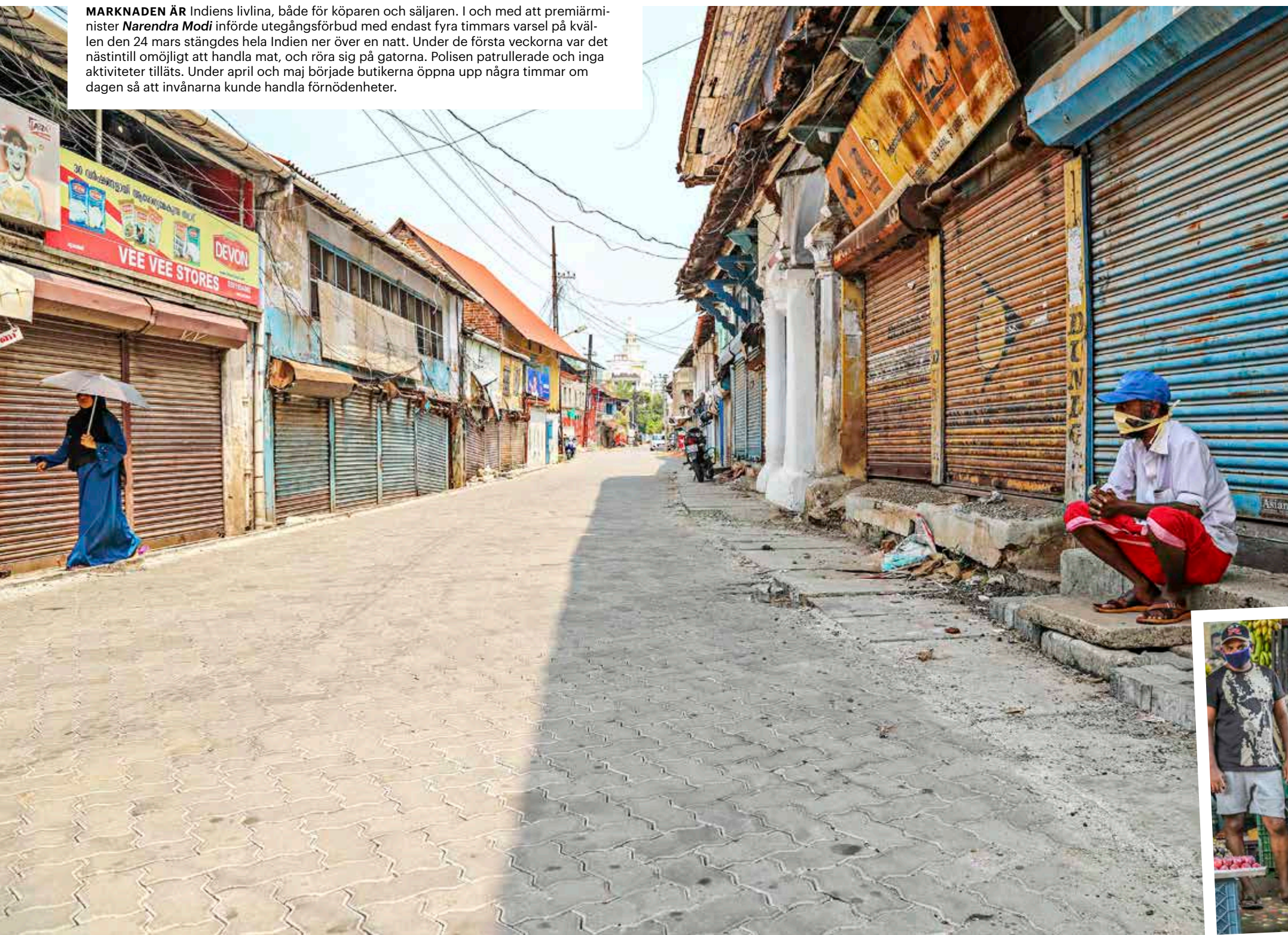
Mattias Löw och Reshma Mansuri Löw på stranden i Fort Kochi, Kerala.

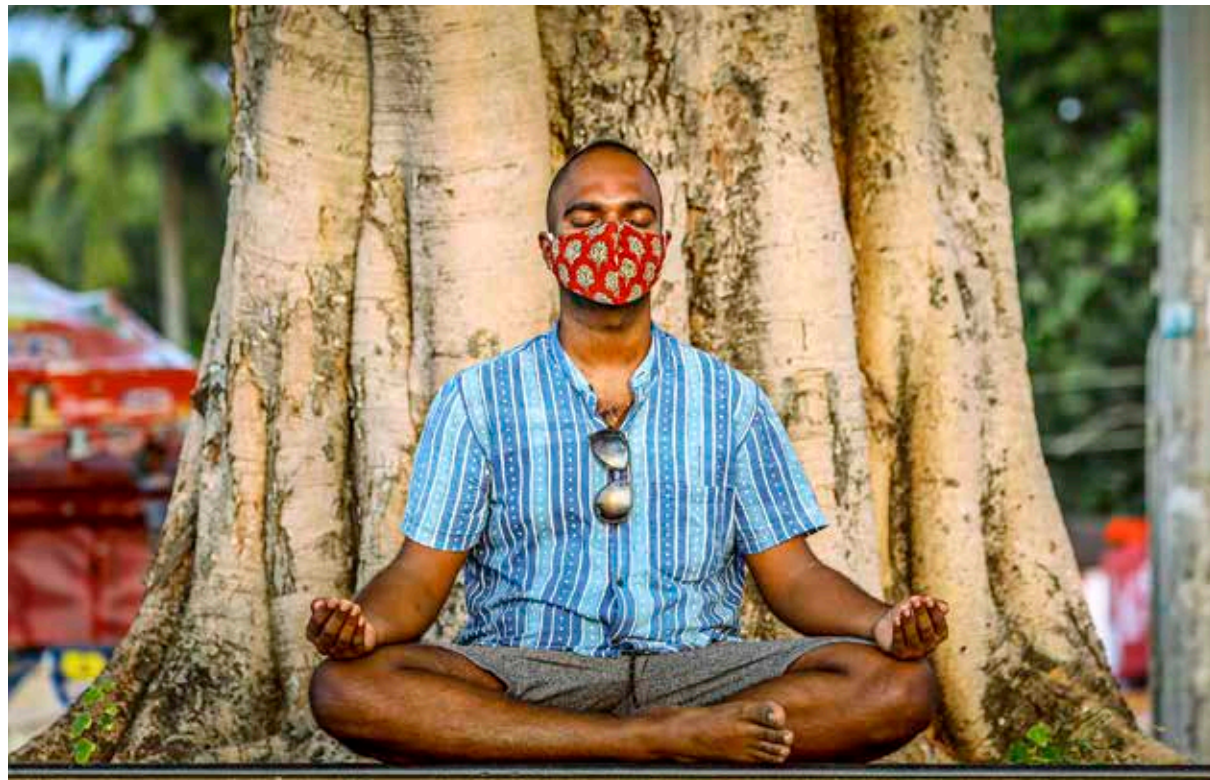
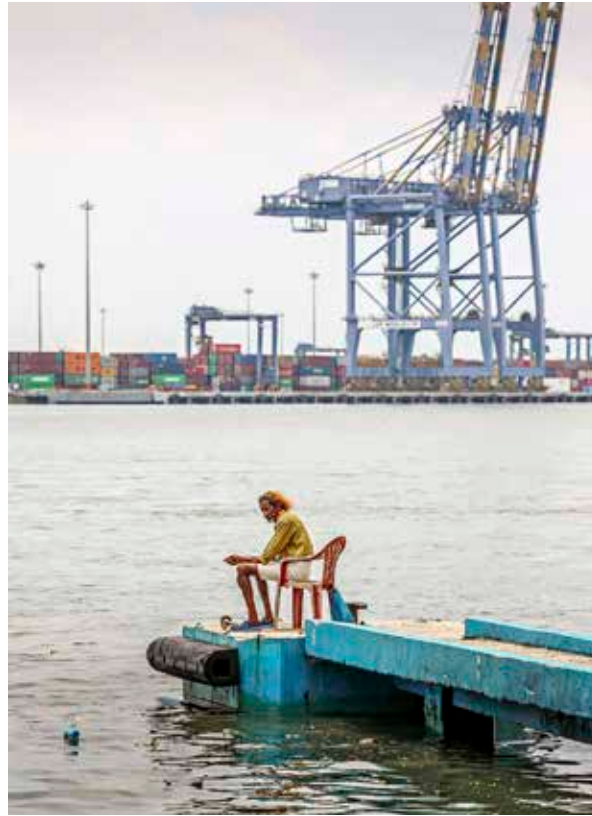
Affärsägare i Juhu slår igen sin butik på obestämmd framtid.

MARKNADEN ÄR Indiens livlina, både för köparen och säljaren. I och med att premiärminister **Narendra Modi** införde utgångsförbud med endast fyra timmars varsel på kvällen den 24 mars stängdes hela Indien ner över en natt. Under de första veckorna var det nästintill omöjligt att handla mat, och röra sig på gatorna. Polisen patrullerade och inga aktiviteter tilläts. Under april och maj började butikerna öppna upp några timmar om dagen så att invånarna kunde handla förnödenheter.

I INDIEN LEVER människorna nära varandra och ofta tillsammans med flera generationer. När Indiens politiker beslutade om "lockdown" markerade man även tydligt att det bästa vapnet i kampen mot covid-19 var social distansering. För den vanlige indiern är detta en praktisk omöjlighet, och något som Indiens rika har råd med. De är ännu för tidigt att avgöra vilka effekter denna form av distansering kommer att få på ett emotionellt, psykologiskt och spirituellt plan.

INDIENS KRISHANTERING i samband med pandemin kom att handla om politisk populism med hårda regler och skrämstaktik istället för en vetenskapligt baserad utgångspunkt utifrån landets specifika behov. I ett folkrikt och tätbefolkat land med enorm mångfald skapades omfattande problem då hundratals miljoner människor tvingades lämna sina jobb i landets större städer för att, ofta hundratals kilometer till fots, ta sig hem till de byar de ursprungligen kom ifrån.

En envis advokat

20 ugandiska hbtq-ungdomar fängslades för att ha brutit mot Ugandas coronarestriktioner. På utsidan kämpade advokaten Patricia Kimera och hennes kollegor för att hitta en väg ut ur den långa byråkratiska labyrint som pandemin skapat.

TEXT OCH FOTO: SOFI LUNDIN

29 MARS 2020 Stadsdelen Kyengera: Det är tidigt på morgonen och *Shidie Hamdan* (fingerat namn) städar och lagar mat i ett boende för hemlösa i Ugandas huvudstad Kampala. Här bor han med ett 20-tal andra ungdomar som har kastats ut från sina hem på grund av sexuell läggning.

Tidigt på morgonen stormar borgmästaren för staden Nsangi, *Hajji Abdul Kiyimba*, in i huset med polis och armésoldater.

”Vad gör ni så många här inne, och varför är det bara män här!?” frågar borgmästaren och beordrar alla att sitta på marken.

Enligt en video från platsen beordrar han ungdomarna att titta in i videokameran medan han ställer frågor om vem de har sex med. När han inte får något svar börjar han slå de sittande med en lång käpp. Representanter från myndigheterna är också närvarande och förklarar syftet med åtgärden:

”Det går rykten om att det finns homosexuella i området och vi frågar oss vad vi ska göra åt saken. Vi har sagt till folk att vi ska agera snabbt”, säger *Vincent Nyanzi*, informationsansvarig från regeringskontoret i Nsangi.

Shidie Hamdan och de andra blir ihopbundna med ett långt rep och tas med ut på gatan där folk står samlade och ropar homofobiska slagord. De tvingas gå genom området till polisstationen där de berövas sina personliga tillhörigheter och nekas juridisk hjälp. Nästa dag släpps tre av de gripna och efter ytterligare en natt går färden till rättssalen i Nsangi. Ungdomarna placeras på ett öppet lastbilsflak och körs till rättssalen. De uppmanas att

bli sittande på flaket och vänta på domen, vilket kommer som en total överraskning. De åtalas inte för att ha brutit mot Ugandas strikta antihomolagar, utan för att ha brutit presidenten *Yoweri Musevenis* coronarestriktioner om social distansering.

I ett försök att stoppa spridningen av coronaviruset har ugandiska myndigheter förbjudit sammankomster med mer än fem personer. Samtidigt uppmanar presidenten folk att stanna hemma, något ungdomarna gjorde dagen då de arresterades.

Samtidigt som ungdomarna förs till högsäkerhetsfängelset Kitalya är advokat *Patricia Kimera* och en kollega från Human Rights Awareness and Promotion Forum, HRAPF, på väg till rättssalen. Coronapandemin och den rikstäckande ”lockdown” har begränsat kollektivtrafiken och eftersom juridiska tjänster inte anses nödvändiga får de inte köra bil. De tar risken och sätter sig i en pick-up och kör mot rättssalen, där de tror att ungdomarna befinner sig. Där möts de av stängda dörrar. De finner vägen till Kitalya-fängelset där de vet att många som bryter mot presidentens strikta ”coronaregler” hamnar.

– När vi anlände till Kitalya fick vi veta att ingen får tillgång utan tillstånd från fängelsehögvärket i Kampala och personalen på fängelset nekade till att våra klienter var där. Vi åkte från fängelse till fängelse men fick samma svar överallt: ”Vi har inte era klienter här”, berättar Patricia Kimera när vi möter henne i Kampala.

De återvänder till Kitalya-fängelset om och om igen, och till slut får de veta, genom en person högt upp i systemet, att de 20 gripna befinner sig där. Men återigen nekas de kontakt med ungdomarna. Kimera och kollegorna skriver ett brev till Ugandas fängelsekommissionär där de ber om tillstånd att få kontakta sina klienter. Det tar tre veckor innan svaret kommer och de blir besvikna igen. De nekas kontakt på grund

ETT KALL. Patricia Kimera har jobbat som människorättsadvokat i nio år. ”Att försvara marginaliserade grupper är ett svårt jobb men det är mitt kall i livet.”

av presidentens coronaregler och uppmanas att vänta tills restriktionerna lättas.

– Att neka folk rättshjälp är ett brott mot de mänskliga rättigheterna och det strider mot lagen, med eller utan en pandemi, säger Patricia Kimera.

Hon och teamet träffas dagligen för att komma fram till en lösning. Nu har flera människorättsorganisationer fått kännedom om fallet och kampen för att få ut ungdomarna från fängelset står på dagordningen för bland andra hbtq-organisationen SMUG, Sexual Minorities Uganda, FN-organet UNAIDS, danska biståndsorganet Danida och flera svenska EU-parlamentariker.

– Det var en hemsk tid och jag sov inte en enda natt. Allt jag tänkte på var att vi måste

UGANDA

HUVUDSTAD:
Kampala.

POLITIK: Brittisk koloni till 1962. 1971 tog general Idi Amin makten. Under hans styre utvisades de flesta inom den asiatiska minoriteten på 80 000 personer. Idi Amin styrde med brutala metoder men med hjälp av Tanzanias armé störtades han 1979. Milton Obote, premiärminister 1962-1971, återkom till makten. 1981 inledde Yoweri Museveni ett uppror mot Obote och ett blodigt inbördeskrig pågick till 1985. Sedan 1986 har Museveni styrt Uganda. Oppositionen har varit splittrad och sedan flerpartival tilläts 2005 har Museveni anklagats för valfusk.

YTA: 241 038 km²
(Sverige: 449 964 km²).

BEFOLKNING:
45 miljoner.

FOTO: HRAPF/UGANDA

FÄNGSLADE. Männerna som greps den 29 mars väntar på att föras till fängelse.

FRIHETENS GRÄNSER. Ungdomar är samlade på ett hemligt ställe någonstans i huvudstaden Kampala. De flesta saknar jobb och har ingen kontakt med sina familjer längre.

25 JUNI 2020

Utanför Kampala: Shidie

Hamdan vänder huvudet och blinkar bort några tårar. Han bläddrar i mobilens fotoarkiv och visar närbilder av kroppsdelar med sår, blåmärken och brännskador. Han sitter på en madrass på en hemlig plats i Kampala med flera av de andra ungdomarna. De senaste månaderna har satt djupa spår både fysiskt och psykiskt och han kan knappt prata om det han har upplevt.

– Vi utsattes för tortyr från de intagna och fängelsevakterna. Jag hade gått till moskén för att be när jag hörde mina vänner gråta, skrika och be för sina liv. Jag gömde mig i fyra timmar medan tortyren där fortsatte. När jag vågade komma ut var det min tur att bli slagen, säger Shidie Hamdan.

Alla ungdomarna har hemska minnen från tiden i fängelset.

– De slog oss med pinnar, elektriska ledningar och brände oss med glödande vedträ på grund av vår läggning. Det var en hemsk tid, säger 19-åriga Ivan Kawooya.

Hans familj har varit helt frånvarande efter händelsen.

– När jag släpptes ur fängelset ringde jag till min mamma som sade att hon inte vill se mig. Nu har jag förlorat både jobb och familj, säger Ivan Kawooya.

Dennis Ashoka, 23, förlorade, precis som resten av ungdomarna, sitt jobb efter uthängningen i media.

– Min familj hade sett nyheterna och när jag slog på min mobiltelefon igen efter tiden i fängelset hade min bror skickat ett meddelande: "Kom aldrig tillbaka till vår familj!", säger Dennis Ashoka.

Människorätsorganisationer anser att situationen för sexuella minoriteter har försämrats sedan coronakrisen

hitta en lösning för att hjälpa dem, säger Patricia Kimera.

De går till högsta domstolen med en "brådsökande ansökan". De får tillstånd att komma in i fängelset och den 15 maj åker Patricia Kimera tillsammans med kollegorna Adrian Jjuuko och Juliet Kanyange för att träffa ungdomarna för första gången.

– De blev chockade när de såg oss och trodde att de hade lämnats för att dö i fängelset. Många var svaga och sjuka. De berättade om mental och fysisk tortyr och hur de hade nekats mediciner, säger Patricia Kimera.

Den 18 maj kom ungdomarna till domstol för förhandling om frigivning mot borgen och till deras stora glädje drog Ugandas riksåklagare tillbaka alla anklagelser och lade ned ärendet. Efter nästan 50 dagar i fängelse väntade friheten utanför murarna, men för Shidie Hamdan och de andra ungdomarna är vardagen allt annat än frihet.

"De slog oss med pinnar, elektriska ledningar och brände oss med glödande vedträ på grund av vår läggning."

Ivan Kawooya

drabbade Uganda. Human Rights Watch har publicerat flera rapporter de senaste månaderna där polisen och militären kritiserats för maktmissbruk.

– Vi har sett otaliga kränkningar av de mänskliga rättigheterna sedan pandemin kom till landet. Polisen och säkerhetsstyrkorna har använt överdriven makt för att genomdriva regeringens coronaregler. Fängslandet av de 20 ungdomarna är bara en händelse av många, säger Oryem Nyeko, utredare vid Afrikaavdelningen på Human Rights Watch, HRW, i en intervju med Amnesty Press.

Advokat Patricia Kimera och kollegorna i HRAPF stämde Ugandas riksåklagare och fängelsekommissionären för att ha nekat ungdomarna rättshjälp. Den 15 juni kom domen från Högsta domstolen, som gick till deras favör. De 20 ungdomarna får fem miljoner ugandiska shilling (cirka 12 000 kronor) vardera i ersättning.

– De använde coronan som förevändning för att få dem fängslade. I brevet som vi fick från fängelseadministrationen står det att advokater inte får tillgång på grund av den rikstäckande nedstängningen av landet. Vi krävde aldrig fysisk kontakt med våra klienter, det hade räckt med telefonkontakt, något vi nekades, säger ledaren för HRAPF, Adrian Juuko.

Den 21 juli inlämnade HRAPF, tillsammans med de 20 ungdomarna, en anmälan mot ordförande Hajji Abdul Kiyimba och

biträdande chef för Kitalya fängelset, Philimon Woniala, där de kräver skadestånd för de kränkningar och den tortyr de utsatts för. Fallet väntas komma upp i domstol den 23 september.

Kampen för att få ungdomarna fria slutade väl, men människorättsadvokaternas kamp för att värna rättshjälp till samhällets mest utsatta fortsätter.

– Vi har kommit långt i arbetet med att skapa acceptans för sexuella minoriteter i Uganda men coronakrisen har gett polisen nya innovativa metoder för att kränka vissa samhällsgrupper. Att ge rättshjälp till folk i denna krisen är det svåraste jag har gjort i mitt jobb som advokat, säger Patricia Kimera. ■■■

Fotnot: Amnesty Press har försökt nå borgmästare Hajji Abdul Kiyimba för en kommentar flera gånger men har inte fått något svar.

UGANDAS LAGAR

LIKSOM MÅNGA ANDRA brittiska kolonier fick Uganda 1894 en lag som förbjöd "könsligt umgänge i strid med naturens ordning". Vid självständigheten 1962 behölls lagen och uttolkades senare till att gälla både kvinnor och män som har samkönat sex.

År 2014 undertecknade president Yoweri Museveni en anti-homosexualitetslag som innebar en allvarlig skärpning. Livstids fängelse infördes i vissa fall och lagen gjorde det straffbart att inte anmäla misstänkta homosexuella. Sommaren 2014 upphävdes den nya lagen av Ugandas konstitutionsdomstol då för få ledamöter varit på plats i parlamentet när lagen antogs.

Personer som utpekats som homosexuella fortsätter att förföljas, både av privatpersoner, och av myndigheterna.

COVID-19

Uganda hade den 8 september 3900 bekräftade fall av covid-19. 46 personer hade avlidit.

”SISTA CHANSEN FÖR RÄTTVISA”

JAPAN. Den 14 augusti hölls ceremonier i Sydkorea för att påminna om de ”tröstekvinnor”, en omskrivning för sexslavar som tvingades tjänstgöra i den japanska armén före och under andra världskriget. Totalt beräknas 200 000 kvinnor, en stor del av dem i Korea, ha tvingats till armébordeller.

– Kampen för rättvisa, sanning och skadestånd för dem som fortfarande lever är lika relevant som tidigare, sade **Arnold Fang**, Östasienutredare på Amnesty.

Amnesty ser den stämning som lämnats in av överlevare i Sydkorea mot den japanska regeringen som sista chansen för rättvisa. Kvinnor från Korea, Taiwan, Filippinerna, Kina och Nederländerna har de senaste 30 åren vid tio tillfällen misslyckats att få japanska domstolar att ta upp sexslavarnas öde. **||||**

BLOGGARE DÖMD

TUNISIEN. En domstol i Tunisien dömde den 14 juli bloggaren **Emna Chargui**, 27, till sex månaders fängelse och drygt 6 000 kronor i böter för kränkande av religion. Amnesty anser att domen måste upphävas. Emna Chargui är inte frihetsberövad och kommer att överklaga domen.

Emna Chargui (se Fatta Pennan nummer 2/2020), som bloggar om frihetsfrågor och kvinnors rättigheter, delade den 2 maj 2020 en bild på Facebook som på ett humoristiskt sätt tog upp covid-19 genom att använda formatet för en vers i Koranen. Inlägget, ”Sura-corona” kom från en algerier i Frankrike. Denna delning retade upp konservativa användare på sociala medier som krävde att Emna Chargui skulle straffas.

Emna Chargui mottog också hot från folk som hotade att döda eller våldta henne. Myndigheterna har dock underlåtit att undersöka dessa hot mot henne. **||||**

DÖMD.
Emna Chargui
utanför
domstolen.

USA OGILLAR. ICC:s domstolsbyggnad i Haag i Nederländerna.
FOTO: HYPERGIO/WIKIMEDIA

ICC under attack

”**EN ATTACK** mot rättssäkerheten som saknar motstycke”. Så kommenterade ICC, Internationella brottmålsdomstolen, beskedet den 2 september från USA:s utrikesminister **Mike Pompeo** att USA inför sanktioner mot företrädare för ICC.

FN:s generalsekreterare **António Guterres** uttryckte oro över USA:s åtgärder, som kom som ett svar på att ICC i sin utredning om brott i Afghanistan kommer att ta upp även amerikaner. Chefsåklagare **Fatou Bensouda** och **Phakiso Mochochoko**, divisionschef på ICC, kommer nu förbjudas att resa in i USA och riskerar att få ekonomiska tillgångar frysta. Chefsåklagaren vid ICC brukar normalt göra resor till New York för att avge rapporter till FN:s säkerhetsråd men det är nu osäkert om Fatou Bensouda

kommer att släppas in.

USA:s attack mot ICC kom sedan Fatou Bensouda den 5 mars fick klartecken från ICC:s appellationskammare att gå vidare med en utredning om krigsbrott i Afghanistan. Afghanistan anslöt sig till Romstadgan, ICC:s grundval, 2003 och Fatou Bensouda vill undersöka krigsförbrytelser som har begåtts i landet av talibaner och andra upprorsgrupper, afghanska regeringsstyrkor och USA. Utredningen stoppades 2019 av ICC:s förundersökningskammare då en fortsatt utredning inte skulle ”vara i rättvisans intresse” men Fatou Bensouda överklagade beslutet.

USA:s beslut om sanktioner väckte skarp kritik, bland annat från Amnesty, som kallade det ”besinningslöst”.

– Domstolen består av yrkes-

verksamma jurister som har vigt sina yrkesliv till jakten på rättvisa för offren och överlevarna från några av de mest fasansfulla brotten, däribland brott mot mänskligheten. De borde hyllas för sitt engagemang, inte bli föremål för en hotfull straffkampanj, sade **Daniel Balson**, lobbychef vid Amnestys sektion i USA.

USA är inte anslutet till ICC och har i snart 20 år bedrivit ett idogt arbete för att amerikanska medborgare aldrig ska hamna inför domstolen. Vid två tillfällen har FN:s säkerhetsråd hänskjutit situationer till ICC. 31 mars 2005 lade USA ned sin röst när det gällde Darfur i västra Sudan och i februari 2011 deltog USA i ett enhälligt beslut att hänskjuta Libyen till ICC.

Fatou Bensouda, vars mandat som chefsåklagare går ut i juni 2021, har de senaste månaderna kunnat notera flera framgångar. Efter regimskiftet i Sudan

lovade landets premiärminister **Abdalla Hamdok** den 22 augusti fullt samarbete med ICC när det gäller brott i Darfur. **Ali Kushayb**, ledare för den regeringsstödda janjawid-milisen, överlämnade sig i Centralafrikanska republiken och fördes 9 juni till ICC:s häkte i Haag där han ska åtalas för brott i Darfur 2003–2004.

Den 14 juli inleddes rättegången mot **Al Hassan Ag Abdoul Aziz Ag Mohamed Ag Mahmoud**. Han anklagas för att ha varit polischef i Timbuktu för Ansar Dine, en al-Qaida-grupp, och anklagas för brott mot mänskligheten 2012–2013.

Den 4 september begärde Bolivias regering att ICC ska undersöka de vägblockader som anhängare till den avsatte presidenten **Evo Morales** satte upp i augusti och som enligt regeringen orsakat 40 personers död under coronakrisen.

ULF B ANDERSSON

SS-VAKT DÖMD

TYSKLAND. Den 23 juli dömdes 93-åriga **Bruno D.** till två års villkorligt fängelse av en domstol i Hamburg. Som SS-vakt befanns han skyldig till medhjälp till mord på 5 232 fångar mellan augusti 1944 och april 1945 i det tyska koncentrationsläger Stutthof, tre mil utanför Gdańsk i norra Polen. Då han var 17–18 år när brotten begicks hölls rättegången i en ungdomsdomstol.

Stutthof var det första koncentrationslägret utanför Tyskland och var i drift fram till 9 maj 1945 då lägret befriades av Sovjets armé. Tyskarna hade i krigets slutskede tvingat iväg de flesta av fångarna på dödsmarscher och en del av dem skickades iväg ut till havs. En präm med 370 fångar anlände till Danmark 5 maj 1945 och den 10 maj kom ett fartyg till Malmö.

Totalt beräknas cirka 65 000 människor ha dött i Stutthof där gaskamrar började användas sommaren 1944. Bland de döda fanns judar, polacker, politiska fångar, homosexuella och Jehovas vittnen.

Under rättegången ville inte Bruno D. medge någon egen skuld men sade att ”bilderna av elände och skräck har spökat för mig livet igenom”.

– Jag vill be om ursäkt till alla som fick genomgå denna helvetiska dårskap. Det ska aldrig få upprepas, sade han i sitt slutanförande.

Drygt 40 överlevande eller anhöriga vittnade under rättegången som pågick i 44 dagar. Tyskland har ingen preskriptionstid för mord och år 2011 fastslogs att vakter i koncentrationsläger kan ställas inför rätta.

Det har spekulerats i att detta var den sista rättegången i Tyskland mot de som deltog i nazisternas förbrytelser. **||||**

MUSEUM.
Idag är
Stutthof
utanför
Gdańsk
museum.

BRÅDA DAGAR. Emelie Wieslander, Jude Dibia och Ulrika Ahlberg förbereder invigningen av yttrandefrihetsbiblioteket. Trästen påminner om Dawit Isaak, och kommer att stå tom till han släpps från fängelset.

Ett bibliotek för det förbjudna

FÅNIGA KARIKATYRER, homosexualitet, brännande regimkritik eller bara fula ord. Böcker kan bli bannlysta av olika skäl. Men alla ryms i det nya Dawit Isaak-biblioteket i Malmö, världens första yttrandefrihetsbibliotek.

Hans blick ställde skärpan mot datorns blå skärm och han upptäckte att där stod någonting skrivet. Han tog en noggrannare titt på texten som stod där i stora bokstäver: DEVETVADDUÄR.

Boken "Att gå med sina skuggor" handlar om familjefadern Adrian som inser att han är homosexuell. En intressant men knappast uppseendeväckande skildring, sett med svenska ögon. Men i Nigeria är den politiskt sprängstoff.

– Där finns uppfattningen att homosexuella inte ens existerar. Så detta blev den första bok som tog upp detta känsliga ämne och hade en huvudperson som var gay, säger författaren Jude Dibia.

Hans bok finns representerad på Dawit Isaak-biblioteket i Malmö, som samlar in och lånar ut litteratur från förföljda, hotade och censurerade författare från hela världen.

Det är bara några dagar kvar till invigningen 16 september. 1 500 böcker ska ställas upp på

hyllorna. Bibliotekarie Ulrika Ahlberg är i full gång med att forsla dem på bokvagnar till Malmö Stadsarkiv, där det nya biblioteket ska inrymmas.

Emelie Wieslander, som är chef över enheten Dokumentation och yttrandefrihet vid Malmö Stadsarkiv, har varit en av initiativtagarna:

– Sedan många år har Malmö Stad arbetat för konstnärlig yttrandefrihet och arrangerat författarscener och seminarier. Att gå vidare och satsa på ett yttrandefrihetsbibliotek kändes logiskt.

Lika logiskt är det att namnge biblioteket efter den fängslade journalisten och författaren Dawit Isaak, som greps i Eritrea hösten 2001. I samband med invigningen kommer hans dotter Betlehem Isaak till biblioteket och

FRISTADSFÖRFATTARE. – Det är så lätt att ta saker för självklara. Men om man sätter dem i en annan kontext, så kan orden plötsligt bli farliga, säger Jude Dibia.

berättar om familjens kamp.

Bibliotekarie Ulrika Ahlberg har ägnat det senaste året åt ett smärre detektivarbete för att leta upp och köpa in böcker. Att gå via vanliga kanaler, som nätbokhandel, har oftast inte räckt. Hon har istället samarbetat tätt med fristadsorganisationen ICORN (International Cities of Refuge Network) och PEN för att få direktkontakt med författare eller förlag runtom i världen.

Det är inte alltid totalitära regimer som tystat och hindrat författarna från att verka.

– I Mexiko är det ofta knarkkarteller som utgör hotbilden mot det fria ordet. Och i USA kan det vara skolbibliotekarier som, efter föräldrarnas och samfundens önskemål, plockar bort barnböcker som *Harry Potter* eller *Kapten Kal-song*, säger Ulrika Ahlberg.

På biblioteket kommer en diskussionstavla hängas upp där besökarna själva får svara på frågor, som "Vilka böcker förväntar du dig hitta här?", "Vilka

SVÅRA FRÅGOR. Genom uppsatta frågor får besökarna själva medverka i diskussionen kring yttrandefrihet.

böcker saknas?" och "Vilka böcker borde inte få vara här?". Besökarna kan själva plocka ut oönskade böcker och ställa dem på en särskild hylla.

– Förhoppningsvis väcker det tankar och diskussioner kring var gränserna går. Bara för att jag ogillar en bok, betyder det inte att jag ska förbjuda den. Men jag är nog lite av en yttrandefrihetsfanatiker, säger Ulrika Ahlberg med ett skratt.

– Vår ambition är inte att besökare ska känna sig kränkta, utan att visa att frågan om yttrandefrihet är komplex. Vi vill bidra till en bredare grund som hjälper människor att skapa en egen uppfattning om vad som krävs för att leva i en demokrati, säger Emelie Wieslander. Men det kommer helt klart finnas litteratur som upprör människor av olika anledningar. Jag kan själv tycka att en del böcker innehåller sexistiskt trams eller fåniga karikatyrer av invandrare.

I boken "Att gå med sina

skuggor" berättas hur huvudpersonen Adrian till slut lämnar sitt land. Så blev det också för bokens författare Jude Dibia. I juni 2015 kom han till Malmö som fristadsförfattare. Sedan dess har han stannat kvar och etablerat sig som skribent och projektledare.

– Jag har blivit en del av samhället, säger Jude Dibia. Men samtidigt är det ofrånkomligt att man också förlorar mycket när man lämnar sitt hemland. Familjen, känslan för hemmet, känslan av människovärde...

Jude Dibia har varit pådrivande i arbetet med yttrandefrihetsbiblioteket i Malmö, och ser fram emot den kommande invigningen.

– Jag tror och hoppas att besökarna inte bara uppskattar böckerna, utan också blir berörda och engagerade i de enskilda författarnas liv och kamp, säger Jude Dibia.

KERSTIN WEMAN THORNELL

En fantastisk skildring

 SÄG INGET. EN SANN HISTORIA OM MORD OCH TERROR PÅ NORDIRLAND
Patrick Radden Keefe
Översättning: **Bengt Ohlsson**
Albert Bonniers Förlag

 DET ÄR SVÅRT att på rak arm säga om **Patrick Radden Keefes** "Säg inget" ska kategoriseras som true crime eller som reportagebok. Men oavsett vilket är det en alldeles fantastisk skildring av konflikten i Nordirland under den period mellan 1960–1990-talen som brukar kallas "The Troubles".

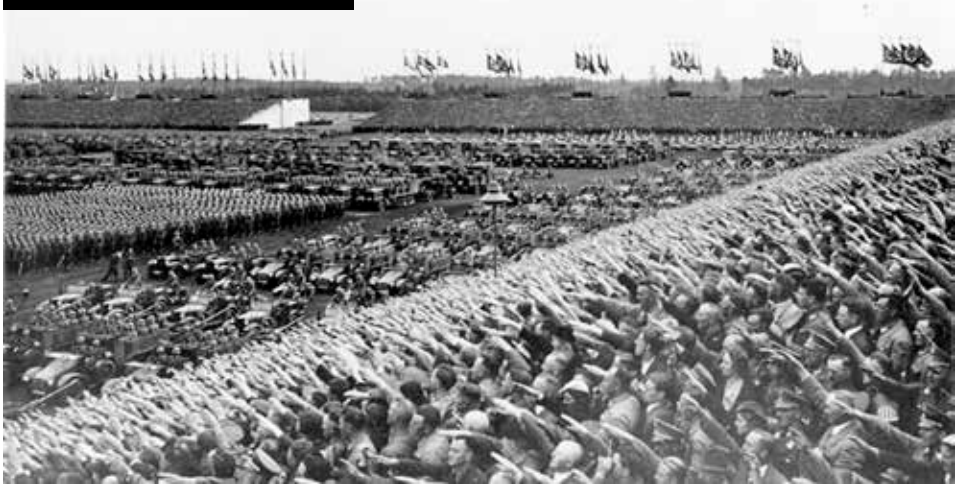
I Säg inget kommer vi nära ett par personer i IRA, den irländska republikanska armén. Helt centrala i boken är systerarna **Dolours** och **Marian Price**, som tillhörde IRA:s innersta krets och blev kända som "systerarna terror".

Berättelsen tar avstamp i änkan **Jean McConville** som blev bortförd från sitt hem en decembervall 1972 och på de första tre sidorna målas den miljö som på många sätt utgör berättelsens kuliss upp; Divis Flats, ett fuktskadat hyreskomplex i västra Belfast med papperstunna väggar och överfulla lägenheter. Där har katolska Jean och hennes tio barn till slut fått en lägenhet efter att ha drivits på flykt från östra Belfast. Och det är här som Radden Keefe börjar ringa in den vidare kontexten av konflikten i Nordirland och pekar på hur klassklyftor, marginalisering, förtryck och kolonialism inte sällan fungerar som katalysatorer för våld och radikalisering.

Samtidigt som han på ett nästan obemärkt sätt lyckas fånga de större politiska perspektiven i konflikten djupdyker Radden Keefe i de personliga, och mycket tragiska, öden som hans huvudpersoner gått till mötes. Att det finns en sådan elasticitet i berättandet, mellan det strukturella och det individuella, gör boken till en fröjd att läsa.

SANNA BLOMGREN

UPPSLUTNING. De nazistiska partidagarna i Nürnberg 1936.
FOTO: BUNDESARCHIV

Den farliga glömskan

 MEDLÖPARNA. EN BERÄTTELSE OM EUROPAS GLÖMSKA
Géraldine Schwarz
Översättning: **Jan Stolpe**
Albert Bonniers förlag

 FÖR DRYGT TIO år sedan satt jag en sommarkväll i Antwerpen med en belgisk vän och hennes franska vän. Av någon anledning kom vi in på andra världskriget. Min belgiska vän berättade att hennes farfar hade tillhört de som samarbetade med den tyska ockupationsmakten som styrde Belgien 1940–1945. Fransyskan hade sina rötter i den judiska kulturen i Östeuropa och hennes äldre släktingar hade försökt undkomma Förintelsen genom att bege sig ut på flykt.

Det är ibland lätt att 75 år efter andra världskrigets slut glömma bort att de historiska

skuggorna från denna mörka tid fortfarande finns kvar i stora delar av Europa och är en del av många europeers personliga historia. Den tysk-franska journalisten **Géraldine Schwarz** tar i "Medlöparna. En berättelse om Europas glömska" ett större personligt grepp om sin egen bakgrund.

Hon berättar detaljerat om sin farmor och farfar i västra Tyskland och sina morföräldrar i Frankrike. Hon vill försöka förstå och förklara, men aldrig ursäkta, hur människor kan agera när hen tvingas göra ett val. Och sedan beskriver hon hur glömska blir ett effektivt redskap för att dölja det som har hänt när tiderna ändras.

I den tyska staden Mannheim levde den judiska delen av befolkningen till synes i harmoni med sina tyska grannar men snart efter att **Adolf Hitler** hade kommit till makten tas de första stegen mot det som slutar med Förintelsen och dess gaskamrar.

"Det blev förbjudet för judar att besöka biografier, dansställen, teatrar, offentliga bad; de utestängdes från idrottshallar och alla sorters föreningar", konstaterar Schwarz och väldigt få tyskar protesterade. Författarens farfar **Karl Schwarz** kunde 1938 för en ringa köpesumma förvärva ett företag från dess judiska ägare. Och efter 1945 inträdde försöken att glömma hos familjen Schwarz.

Det är fängslande och smärtamt att ta del av försöken att kartlägga vad som hände och de fåfänga försöken att få svar på frågorna varför ens egna släktingar fattade sina val.

Schwarz har en tysk pappa och en fransk mamma, som gifte sig i 1970-talets början när misstänksamheten mellan de forna fienderna fortfarande fanns kvar. Hon börjar också gräva i den franska historieglömskan, där den officiella bilden årtionden efter krigsslutet enbart handlade om den heroiska franska motståndsrörelsen. Hennes morfar var vakt i Vichyregimens tjänst i Bourgogne och Schwarz beskriver den sida av Frankrike som samarbetade med tyskarna och som skickade landets judar till Förintelsen.

Medlöparna är en bok som är både personliga memoarer, släktkrönika, debattbok och historiebok och som därmed stundtals känns splittrad. Ett släktträd över familjen och deras närmaste hade underlättat och en litteraturlista hade varit på plats då Schwarz stärker både sin historieskrivning och argumentation med talrika hänvisningar.

ULF B ANDERSSON

ETT LIV MITT I IRANS HISTORIA

 DET SOM VÄNTAR MIG
Parinoush Saniee
Översättning: **Namdar Nasser**
Ordfront Förlag

 PARINOUSH SANIEE, uppvuxen i Iran och numera bosatt i USA, är sociolog och författare. Hennes roman "Det som väntar mig" utkom 2003 och har varit bannlyst i Iran två gånger. Den är också flerfaldigt prisbelönt och idag en av de mest sålda böckerna i Iran. I våras utkom den för första gången på svenska i översättning av **Namdar Nasser**.

Saniees drygt 500 sidor långa tegelsten utspelar sig i Iran och sträcker sig från 1960-talet, via den iranska revolutionen 1979 och kriget mot Irak 1980–1988, till nutiden. Berättelsens protagonist är **Massoumeh** och det är ur hennes perspektiv boken skildrar det iranska samhället och de omvälvningar det genomgår under sin moderna historia.

Berättelsen börjar när Massoumeh är tonåring och familjen flyttar från staden Qom till huvudstaden Teheran. Ganska snart blir

hon bortgift mot sin vilja för att upprätthålla familjeleden. Hennes man, **Hamid**, visar sig tillhöra en marxistisk grupp som kommer att få betydelse under revolutionen.

Massoumeh och Hamid får tre barn tillsammans, men det är Massoumeh som får ta ansvar för familjen när Hamid ägnar sig åt sin politiska verksamhet. När revolutionen väl inträffar får den ödesdigra konsekvenser för Massoumeh och hennes familj och åren från 1979 och framåt blir mycket påfrestande.

Saniees berättarstil påminner oss om att hon är sociolog. I boken speglas hur såväl klassskillnader, fundamentalism som patriarkat kan ta sig uttryck. Historien om Massoumeh är spännande och den håller mig fast genom bokens alla sidor. Men det är också just Massoumehs öde som får mig att läsa vidare snarare än ett fängslande språk eller ett målade berättande. Samtidigt kan jag förstå varför romanen blivit såväl bannlyst som prisad. Den förflyttar nämligen läsaren rakt in i händelsernas centrum i ett både slutet och omstritt land.

SANNA BLOMGREN

BANNLYST. Parinoush Saniee.

FOTO: WAHID SABERI / ORDFRONT

”Inte smartaste dealen”

Artisten **Zara Larsson** förklarar den 4 augusti i TV4 att ”alla som känner till mig vet att jag står för mänskliga rättigheter” men att hennes tidigare samarbete med kinesiska mobiltillverkaren Huawei har gjort att hon hållit tillbaka kritik mot Kina. Simmerskan **Sarah Sjöström** meddelade att hennes samarbete med Huawei fungerar utmärkt.

”Drömmar om klimatdomstol”

I en ledare i Dagens ETC vill **Göran Greider** ha en klimatdomstol som prövar varje ny produkt. ”Jag anser att elsparkcyklar, engångsgrillar, helikopterväckarklockor och mycket annat helt enkelt bör förbjudas” då planetens gränser håller på att sprängas, skriver Greider.

”Jag känner mig frisk nu”

107-åringa **Darlene Jasmine** sade till New York Post i augusti att hon tackar Gud för att hon hade tillfrisknat från covid-19 efter att ha insjuknat i maj. 1918 överlevde Darlene Jasmine spanska sjukan som beräknas ha dödat 50 miljoner.

”Färlig glass”

Ekaterina Lakhova, ordförande för den ryska Kvinnounionen, varnade i juli för en ny glass i Ryssland: ”I tysthet promotor de dessa vackra regnbågsflaggor och använder vackra ord när de gör reklam för en glass kallad Regnbåge”. Hon menade att glassen kan göra barn mer benägna att acceptera regnbågsfärgerna och därmed kan glassen utgöra ett brott mot de ryska lagar som förbjuder att minderåriga nås av ”främjande av icke-traditionella sexuella relationer”.

FOTO: VLADIMIR LARIONOV/AP/TT

I FÄNGELSE. Jurij Dmitriev får årets stipendium från Anna Dahlbäcks minnesfond.

PRIS TILL JURIJ DMITRIEV

Den 22 juli dömdes den ryskkarelske forskaren och människorättsaktivisten **Jurij Dmitriev** till tre och ett halvt års straffläger för sexuellt övergrepp på sin 13-åriga adoptivdotter. Han frikändes däremot från anklagelserna om olaga vapeninnehav och barnpornografi.

Omkring 100 personer hade samlats utanför domstolen i Petrozavodsk, huvudstad i Karelska republiken i Ryska federationen.

Åklagaren hade yrkat på ett 15 år långt fängelsestraff och det finns en fruktan att den 64-årige historikern inte kommer att överleva ett långt straff. Han greps första gången i december 2016 men frikändes i april 2018 från anklagelsen om att ha planerat att sprida barnpornografi. Han greps igen i juni 2018.

Domen den 22 juli har överklagats av både försvaret, som kräver ett frikännande, och åklagarsidan.

Jurij Dmitriev ledde den ryska medborgarorganisationen Memorial i Petrozavodsk. Memorial arbetar med att ta fram information om offren för Stalinterrorn men också med politiska rättsprocesser och samvetsfångar i dagens Ryssland. Hela åtalet mot Jurij Dmitriev har setts som ett svepskäl för hans avslöjanden om

oräkneliga offer för arkebusering i de karelska skogarna under Stalintiden.

Jurij Dmitriev tilldelas årets stipendium från Stiftelsen Anna Dahlbäcks minnesfond. **Anna Dahlbäck** var jurist och Amnesty-aktivist som avled 1 oktober 2015, endast 41 år gammal. Det planerade seminariet i Stockholm den 11 september för att dela ut stipendiet ställdes dock in på grund av coronapandemin. På minnesfondens hemsida finns istället filmer, hälsningar och texter om Jurij Dmitrievs arbete under 30 års tid för att kartlägga sanningen om de tiotusentals personer som sköts i de karelska skogarna under Stalintiden. Författaren **Kaa Eneberg**, som skrivit flera böcker om ”Kirunasvenskarna” påminner i en text för minnesfonden att de som sköts kom från flera länder:

– Första veckan i augusti har delegationer från en rad länder som Polen, Ukraina, Finland, och på senare år även Sverige, vallfärdat till gravfälten Sandarmoh och Krasnij Bor i mellersta Karelen för att hedra landsmän som på 1930-talet lockades undan den växande arbetslösheten till arbete i sovjetstaten.

Ulf B Andersson

Fotnot: Läs mer på dmitrievaffair.com

FATTA PENNAN

VARJE ÅR UTFÄRDAR Amnesty International hundratals blyxtaktioner. Det kan handla om samvetsfångar som har fängslats, dödsdömda fångar där en avrättning är nära

förestående, flyktingar som vägras söka asyl eller hotad yttrandefrihet. Amnesty Press väljer ut tre fall i varje nummer.

Biskop utsatt för smutskastning

BISKOP Luis Fernando Lisboa i Pemba, huvudstad i provinsen Cabo Delgado i norra Moçambique, är utsatt för en smutskastningskampanj som hotar hans arbete för mänskliga rättigheter. De senaste månaderna har ISCAP, Islamiska staten – Centralafrikanska provinsen, genomfört en rad attacker i provinsen. Armén anklagas för övergrepp i kampen mot ISCAP.

SKRIV TILL:
President Filipe Jacinto Nyusi
President of the Republic of Mozambique
Avenida Julius Nyerere, PABX 2000
Maputo, Moçambique

Honorable President Filipe Nyusi, I am writing to you concerning the ongoing smear campaign against human rights defender (HRD), Bishop Don Luis Fernando Lisboa, of Pemba city.

On 14 August, in a press conference you gave in Pemba city you lamented those ‘foreigners’, who freely choose to live in Mozambique, of using human rights to disrespect the sacrifice of those who keep this young homeland. This statement triggered an onslaught of attacks on social media against Bishop Lisboa.

I urge you to: End the smear campaign against Bishop Lisboa and refrain from using language that stigmatizes, abuses, disparages or discriminates against HRDs including by characterizing them as criminals, ‘foreigners’, terrorists, unpatriotic or of being morally corrupt.

Ensure a safe and enabling environment for Bishop Lisboa and other HRDs so that they can carry out their vital human rights work without fear of attacks, intimidation and harassment.
Yours sincerely,

DATUM: Kontakta Amnesty Press om du tänker skriva efter 14 oktober.

Sanaa Seif greps vid anmälan om överfall

DEN 22 JUNI var **Sanaa Seif** med sin mor, **Laila Soueif**, och syster **Mona Seif** utanför Tora-fängelset i Kairo. De skulle hämta ett brev från brodern **Alaa Abdel Fattah**, som är godtyckligt fängslad, när en grupp kvinnor överföll dem utan att polis ingrep. När Sanaa Seif dagen efter skulle anmäla överfallet greps hon och anklagas för diverse påhittade brott (läs mer om denna familjs kamp för mänskliga rättigheter i nummer 4/2018).

SKRIV TILL:
Public Prosecutor Hamada al-Sawi
Office of the Public Prosecutor
Madinat al-Rehab, Cairo, Egypten
Fax: +202 2577 4716
Twitter: @EgyptJustice

Dear Counsellor, Human rights activist Sanaa Seif, 26, has been arbitrarily detained since 23 June 2020 pending investigations into unfounded ‘terrorism’-related and other bogus charges.

On 23 June 2020, Egyptian security forces whisked Sanaa Seif from outside the Public Prosecutor’s office, where she was waiting to file a complaint in relation to a violent assault a day earlier. On 22 June 2020, Sanaa Seif, her mother and sister were waiting outside the Tora Prison Complex to receive a letter from Sanaa Seif’s brother, activist Alaa Abdel Fattah, when they were beaten and robbed by a group of women armed with sticks.

We therefore urge you to immediately and unconditionally release Sanaa Seif and ensure that all charges against her are dropped.
Yours sincerely,

DATUM: Kontakta Amnesty Press om du tänker skriva efter 2 november.

Nakna teckningar kan ge sex års fängelse

DEN RYSKA konstnären och aktivisten **Julia Tsvetkova** i Komsomolsk-vid-Amur i östra Ryssland har publicerat kroppspositiva illustrationer föreställandes nakna kvinnor på sociala medier. Nu är hon åtalad för att ha ”producerat och spridit pornografi” där maxstraffet är sex års fängelse.

SKRIV TILL:
Boris Viktorovich Kononenko
Prosecutor of Komsomolsk-on-Amur
Krasnogvardeiskaya street, 34
Komsomolsk-on-Amur 681013
Ryssland
E-post: kms@phk.hbr.ru

Dear Prosecutor of Komsomolsk-on-Amur, I am writing to express my dismay over the ongoing prosecution of artist and activist Yulia Tsvetkova. She is facing charges of ‘production and dissemination of pornography’ for her drawings of the female body. I am aware that after almost 10 months since the start of the criminal proceedings, her trial will start soon. During this period

Yulia Tsvetkova has been subject to searches in her home and workplace and has spent almost four months under house arrest. Her only ‘crime’ has been her artistic drawings and her activism around women’s rights. I urge you to take all necessary steps to end Yulia Tsvetkova’s prosecution and all forms of harassment which are reprisals for her human rights activism.

Yours sincerely,

DATUM: Kontakta Amnesty Press om du tänker skriva efter 14 oktober.

Ovanstående vädjandebrev med sammanfattning på svenska finns på amnestypress.se (längst upp i högra hörnet).

Inför 25-årsminnet gjorde P3 dokumentär "Folkmordet i Srebrenica" av Martina Pierrou. Sök på: sverigesradio.se/avsnitt/1519810

ETT MÖTE. General Ratko Mladić klappar Izudin Alic på huvudet och ger pojken en chokladbit.

FOTO: FRÅN EN AP-VIDEO/TT

25 ÅR SEDAN SREBRENICAS FALL

ÖSTRA BOSNIEN I JULI 1995: Den bosnienserbiska armén, VRS, rycker fram mot enklaven Srebrenica. Staden har varit belägrad sedan 1992 då merparten av stadens serber lämnade Srebrenica. Under den etniska rensning som VRS genomförde i östra Bosnien fylldes Srebrenica med uppskattningsvis 40 000 bosniaker (muslimer) på flykt. Den bosniska regeringsarmén i enklaven genomförde räder ut mot serbiska byar och vid flera tillfällen mördades civila serber. I april 1993 förklarade FN:s säkerhetsråd Srebrenica som ett skyddat område.

När VRS den 9 juli 1995 anföll staden kunde den FN-styrka från Nederländerna, illa utrustad och demoraliserad, som fanns i Srebrenica inte avvärja anfallet och det flygstöd från Nato som begärdes fastnade i högkvarterets byråkrati i Zagreb. Många bosniakiska män flydde ut i skogarna för att ta sig till staden Tuzla.

Tusentals civila trängdes på FN-basen i Potočari i norra delen av enklaven. Den 12 juli 1995 kom general *Ratko Mladić*, överbefälhavare i VRS, dit och inför TV-kamerorna gav han åttaårige *Izudin Alic* en chokladbit och lovade att alla var säkra och inget skulle hända dem.

Mladićs soldater hade då redan inlett massavrättningar av bosniakiska män och Izudin Alices far var en av de cirka 8 000 män som mördades. Kvarlevorna av fadern hittades senare i en massgrav.

Ratko Mladić efterlystes efter krigsslutet 1995 men höll sig undan till november 2011 då han greps i norra Serbien. Den 22 november 2017 dömdes Mladić av FN:s Jugoslavientribunal i Haag till livstids fängelse för bland annat folkmord i Srebrenica. Den 25 augusti 2020 inleddes det sista kapitlet i tribunalen då både Mladić och åklagarsidan har överklagat domen. **ULF B ANDERSSON**

ÖVER MIN DÖDA KROPP

Ta kampen mot förtryckare och orättvisor även efter din död. Skriv in Amnesty International i ditt testamente så hjälper vi dig att fortsätta kämpa för mänskliga rättigheter så länge det behövs.

Läs mer om hur du kan inkludera Amnesty i ditt testamente på amnesty.se/testamente

DETTA VAR RUBEN CANTUS SISTA MÅLTID. HAN AVRÄTTADES 1993.
2010 FRAMKOM DET ATT BEVISNINGEN SOM FÄLLDE HONOM VAR FELAKTIG.

DETTA VAR DAVID SPENCES SISTA MÅLTID. HAN AVRÄTTADES 1997.
2000 FRAMKOM DET ATT BEVISNINGEN SOM FÄLLDE HONOM VAR FELAKTIG.

VILL DU STÖTTA AMNESTYS ARBETE MOT DÖDSSTRAFF?

SWISHA 100 KR TILL 900 07 20

FOTO: JAMES REYNOLDS

90 SVENSK
KONTO INSAMLINGS
KONTROLL

AMNESTY
INTERNATIONAL

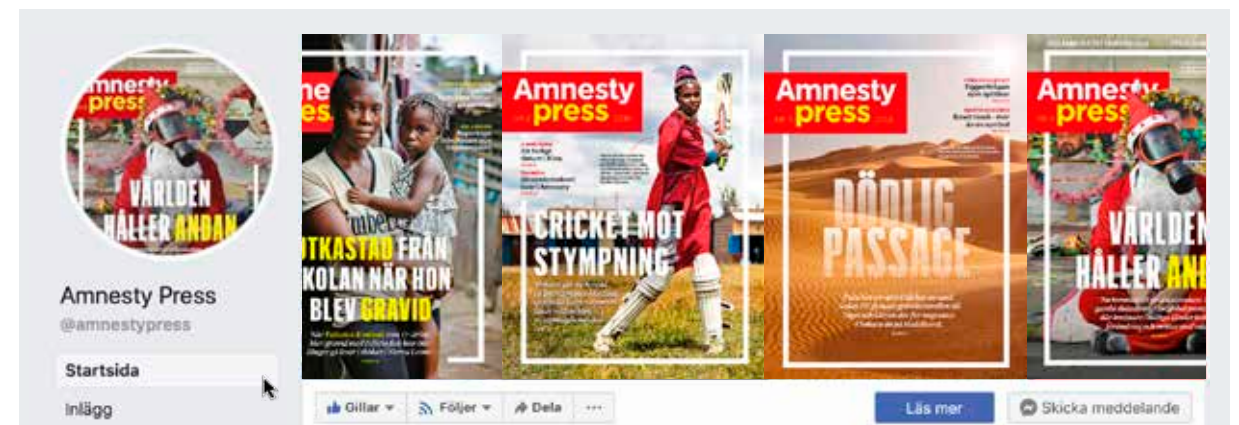

VAD BRINNER DU FÖR?

Du som medlem är väldigt viktig för oss, därför skulle vi gärna vilja veta vilka frågor som får just dig att höja rösten. Är det exempelvis yttrandefrihet, kvinnors rättigheter eller flyktingars rättigheter? Ge oss en hint!

Gå in på amnesty.se/brinner

AMNESTY
INTERNATIONAL

DU FÖLJER VÄL AMNESTY PRESS
PÅ FACEBOOK?

MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER ETT HELT ÅR!

PRENUMERERA PÅ AMNESTY PRESS.

☐ Ja, jag vill prenumerera på Amnesty Press. Fyra nr per år kostar 200 kr. Skicka mig ett inbetalningskort.

☐ Ja, jag vill bli medlem. För 240 kronor om året ingår Amnesty Press i ditt medlemskap.

FÖR- OCH EFTERNAMN:

ADRESS:

POSTNUMMER OCH ORT:

TELEFONNUMMER:

Beställ via e-post: distributionen@amnesty.se eller skicka in kupongen i ett kuvert till Amnesty International, svarspost 110 610 800, Box 4719, 116 92 Stockholm

Så bidrar en lott till arbetet för mänskliga rättigheter

Vet du varför Postkodlotteriet finns? Det är för att bidra med pengar till ideella organisationer, eftersom vår övertygelse är att de gör världen bättre.

Hela överskottet från försäljningen går till ideella organisationer. Sedan lotteriet startade 2005 har det blivit mer än 11 miljarder kronor! Amnesty International har fått ta del av överskottet sedan 2008 och har hittills tagit emot 185 miljoner kronor.

Tack Amnesty för allt ni gör, och tack alla som har en lott – ni möjliggör så mycket!

*Christian "Kicken" Lundqvist
är vinstutdelare i Postkodlotteriet.*

Åldersgräns 18 år. Gå in på stödlinjen.se om du eller en anhörig spelar för mycket. Mer info på postkodlotteriet.se

VI MÅSTE FÖRBÄTTRAS

Trayvon Martin, George Floyd, Breonna Taylor. Dessa, och många andra namn, har uppmärksammats genom Black Lives Matter (BLM)-rörelsen i sociala medier och ute på gatorna. Demonstrationerna adresserar framför allt det strukturella polisvåldet mot svarta i USA. Civilsamhället, inklusive Amnesty, kan amplifiera rörelsens röster och använda de verktyg vi har för att hjälpa BLM-rörelsen att uppnå sina mål. Vi har även en skyldighet att reflektera över de interna strukturer vi själva har och ändra dem.

När BLM-rörelsen fortsatte att mobilisera under sommaren visade Amnesty Sverige stöd för rörelsen och i samband med detta inkom både frågor och kritik utifrån hur svarta behandlas i Amnesty Sverige. Till följd av detta gick vår generalsekreterare ut med ett uttalande där hon säger att det pågår ett viktigt arbete men att vi har misslyckats så länge vi har medarbetare som känner sig diskriminerade. Amnesty Sverige har tidigare adresserat frågan inom det jämlikhetsarbete som pågått sedan 2018, där vi bland annat samlat in jämlikhetsdata för att se hur det ser ut inom organisationen. Utifrån detta tog vi sedan fram en jämlikhetsstrategi för att komma till rätta med problemen. Strategin beslutades om förra året och ska implementeras under 2019-2027, tillsammans med medlemmar och aktivister, för att främja arbetet med att bli en jämlik och inkluderande organisation. De strukturella problemen som vi ser i samhället ses tyvärr även i vår organisation. Detta är ett erkänt problem och misslyckande, men vi vill förbättras.

Under styrelsemötet i juni diskuterades frågan vidare för att se vilka ytterligare åtgärder som skulle kunna tas för att förbättra vårt arbete med jämlikhet. Bland annat diskuterades vår nuvarande metod för incidentsrapportering samt ansvarsutkrävande, glastak inom organisationen, och hur vi ska angripa frågan framöver. Vi kom fram till att en extern aktör specialiserad på diskrimineringsfrågor ska genomföra en översyn av alla incidenter som rapporterats sedan 2018. Vidare kommer styrelsen att följa implementeringen av strategin för att säkerställa att vi tar steg framåt. En extern översyn av ledningsgruppen görs just nu för att identifiera åtgärder med syfte att säkerställa att ledningsgruppen har kompetens och ett representativt perspektiv i sitt arbete.

Vårt arbete mot diskriminering och strukturell rasism kommer att fortsätta, men för att bekämpa diskriminering i samhället är det nödvändigt att den kampen även förs inom organisationen. Inte endast för att vi bidrar till problemet om vi inte förändras, utan också för att underrepresenterade röster behöver finnas på alla nivåer av organisationen för att vi ska kunna arbeta bättre för MR-frågor kopplade till diskriminering. Att anse att vi kan förändra de strukturer som finns i samhället om vi samtidigt bevarar dem internt och har en miljö där våra svarta medarbetare blir dåligt behandlade är oacceptabelt. Vi i styrelsen kommer att fortsätta arbeta för att skapa en organisation som internaliserar inklusivitet och jämlikhet. Där alla, oavsett etnicitet och dess intersektioner, känner att de vill och kan arbeta för att minska människorättskränkningar i världen.

MEHJAR AZZOUZ, STYRELSELEDAMOT

POSTTIDNING B

Avsändare:
Amnesty International
Box 4719
116 92 Stockholm

Begränsad eftersändning.
Vid definitiv eftersändning återsänds
försändelsen med den nya adressen
på baksidan (ej adressidan):

ANNONS

STÅ UPP FÖR ABORTRÄTTEN

Fortfarande lever 40 procent av världens kvinnor, flickor och andra som kan bli gravida i länder där rätten till abort är begränsad. Kvinnorättsförsvarare och aktivister fortsätter kämpa för rätten till sina egna kroppar, men pandemin har gjort det svårare att samla människor till stora demonstrationer och möten.

Därför behövs ditt stöd mer än någonsin.

Engagera dig för kvinnors rättigheter genom att gå med i vårt nätverk:

www.amnesty.se/nätverk-kvinnorsrättigheter

AMNESTY
INTERNATIONAL